

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

**Proměny postavy Sherlocka Holmese
ve vybraných uměleckých dílech**

Bakalářská práce

Autor: Tomáš Mysliveček
Studijní program: B7310 Filologie
Studijní obor: Jazyková a literární kultura
Vedoucí práce: Mgr. Jiří Jelínek, Ph.D.
Oponent práce: doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Tomáš Mysliveček
Studium:	P19P0278
Studijní program:	B7310 Filologie
Studijní obor:	Jazyková a literární kultura
Název bakalářské práce:	Proměny postavy Sherlocka Holmese ve vybraných uměleckých dílech
Název bakalářské práce AJ:	Transformations of Sherlock Holmes Character in Selected Artworks

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce je zaměřena na postavu Sherlocka Holmese a její pojetí v Doylově originálu (1891–1927) v porovnání s klasickou televizní adaptací s Jeremy Brettem (1984–1994), moderní s Benedictem Cumberbatchem (2010–2017), “moderně-klasickou” režiséra Guye Ritchieho (2009–2011) a zpracováním ve filmu Pyramida hrůzy (1985), který může být vnímán jako jeden z předchůdců Harryho Pottera. Zkoumáno bude také pojetí postavy slavného detektiva v románu Mr. Holmes (A Slight Trick of the Mind, 2015) a to, jak jednotlivá pojetí pracují s kánonem nebo jakým způsobem se od něj naopak odklání a čím jsou tyto proměny motivovány. Ná

Šklovskij, Viktor. *Teorie prózy*. Praha: Akropolis, 2003. Fořt, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. Fido, Martin. *Svět Sherlocka Holmese: fakta a mýty o největším detektivovi všech dob*. Brno: Jota, 2005. Carreau, Nicolas. *Skutečné životy hrdinů*. Praha: Argo, 2019. Škvorecký, Josef. *Nápady čtenáře detektivek*. Praha: Rozmluvy, 1988.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Jelínek, Ph.D.

Oponent: doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 12.11.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Tomáš Mysliveček

Poděkování

Rád bych poděkoval Mgr. Jiřímu Jelínkovi, Ph.D., za odborné vedení a pomoc při zpracování této bakalářské práce.

Anotace

MYSLIVEČEK, Tomáš. *Proměny postavy Sherlocka Holmese ve vybraných uměleckých dílech*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. Bakalářská práce.

Bakalářská práce je zaměřena na postavu Sherlocka Holmese a její pojetí v literárním kánonu (1891–1927) jejího stvořitele, sira Arthura Conana Doylea, a porovnává ji s klasickou televizní adaptací (1984–1994) v hlavní roli s Jeremym Brettem, s moderním pojetím společnosti BBC (2010–2017) s Benedictem Cumberbatchem a „moderně-klasickou“ verzí režiséra Guye Ritchieho (2009 a 2011). Zabývá se také díly, které popisují Holmesovo mládí a stáří. Prvním z nich je film *Pyramida hrůzy* (1985), který může být vnímán jako jeden z předchůdců Harryho Pottera, a knihou a filmem *Mr. Holmes* (2015). Tento příběh naopak popisuje detektivovo stáří. Práce zkoumá, jak jednotlivá pojetí pracují s kánonem a pravidly, která nastavil Doyle, nebo jakým způsobem se od něj naopak odklánějí a čím jsou tyto proměny motivovány. Zaměřuje se také na proměnlivou úlohu nejdůležitějších vedlejších postav.

Klíčová slova: Sherlock Holmes, sir Arthur Conan Doyle, Jeremy Brett, Benedict Cumberbatch, *Pyramida hrůzy*, *Mr. Holmes*, Mitch Cullin

Annotation

MYSLIVEČEK, Tomáš. *Transformations of Sherlock Holmes Character in Selected Artworks*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor degree thesis is focused on the Sherlock Holmes character and his depiction in the canonical works from his creator, sir Arthur Conan Doyle and compares this portrayal with his rendition in classic TV adaptation (1984–1994) with Jeremy Brett in the leading role, further with BBC's modern version (2010–2017), starring Benedict Cumberbatch and with director Guy Ritchie's "modern-classic" version (2009, 2011). This work further deals with fiction concerning Sherlock Holmes's youth and his old age. Young Sherlock is depicted in the movie *Young Sherlock Holmes* (2011), which can be perceived as one of an inspiration sources of Harry Potter, whereas the aging detective appears in the book and the movie *Mr. Holmes* (2015). This work examines how these interpretations of the characters work with Doyle's rules and the Holmes canon, in which ways they differ from it and what are the reasons for these changes. The thesis further focuses on the varying role of the most important supporting characters.

Keywords: Sherlock Holmes, sir Arthur Conan Doyle, Jeremy Brett, Benedict Cumberbatch, Young Sherlock Holmes, Mr. Holmes, Mitch Cullin

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Sherlock Holmes v literatuře a rozhlasu, ve filmu a na divadle.....	8
3. Stvoření Sherlocka Holmese a kánon.....	12
3.1 Ztvárnění.....	14
3.2 Holmes jako inspirace.....	15
3.3 Kánon.....	16
3.4 Schéma Doylových povídek.....	18
3.5 České překlady.....	19
4. Ztvárnění Sherlocka Holmese.....	20
4.1 Jeremy Brett.....	21
4.2 Komunikační prostředky Sherlocka Holmese.....	22
4.3 Benedict Cumberbatch.....	24
4.3.1 První série.....	26
4.3.2 Druhá série.....	29
4.3.3 Třetí série.....	30
4.3.4 Vánoční speciál.....	32
4.3.5 Čtvrtá série.....	33
4.3.6 Shrnutí.....	34
4.4 Robert Downey jr.....	35
4.5 Pyramida hrůzy.....	38
4.5.1 Shrnutí.....	40
4.6 Mr. Holmes.....	40
5. Závěr.....	42
6. Seznam pramenů a literatury.....	45

1. Úvod

Bakalářská práce se věnuje postavě Sherlocka Holmese, literárního detektiva stvořeného sirem Arthurem Conanem Doylem, skotským spisovatelem a lékařem. Nahlíží na historii jím vytvořeného kánonu 56 povídek a 4 románů, který se stal základem pro nespočetné množství literárních pokračovatelů, kteří postavu Holmese využili ve svých dílech. V návaznosti na to se práce snaží vysledovat, jakými způsoby byl kánon rozšiřován a měněn, nebo kde se s ním literární pastiše či filmová a televizní zpracování zcela rozcházejí.

Dalším cílem zkoumání vybraných literárních a audiovizuálních děl bylo také samotné pojetí postavy Sherlocka Holmese, proměny jeho komunikačních prostředků a chování k policii, zločincům a doktoru Watsonovi. Práce se okrajově dotýká též problematiky českého překladu, zejména užití vykání a tykání v komunikaci dvou hlavních postav. Text se pokouší zodpovědět, co za těmito změnami stojí a do jaké míry je možné je v dílech vůbec pozorovat, v dalším plánu se pak pokouší přispět ke zkoumání příčin popularity Sherlocka Holmese.

Projektem bakalářské práce byla přednáška s názvem *Podoby Sherlocka Holmese*. Uskutečnila se v knihovně města Hořice v rámci akce březien – měsíc knihy a seznámila posluchače mj. s historií postavy a s vybranými literárními díly Doyleových pokračovatelů. Dále upozornila na nejlepší a nejzajímavější audiovizuální adaptace i původní zpracování.

2. Sherlock Holmes v literatuře a rozhlasu, ve filmu a na divadle

Sherlock Holmes se řadí k nejslavnějším fiktivním detektivům všech dob (byť inspirovaným mj. doktorem Josephem Bellem, univerzitním profesorem Arthura Conana Doylea), a patří mezi literární postavy, o kterých vzniká nejvíce narativních děl – nejen literárních, tedy povídek, románů či komiksů, ale také audiovizuálních, mezi které se řadí seriály, filmy, ale třeba také videohry – vše pak můžeme rozdělit na díla adaptovaná, nebo zcela originální. Neexistuje snad typ příběhu, do kterého by ve filmu či v beletrii nezavítal. Literární vědkyně Linda Hutcheon ve své knize *Theory of Adaptation (Teória adaptácie, 2006, v ČR ve slovenském překladu JAMU 2012)* rozlišuje tři typy adaptace. Prvním je přiznaná transpozice jiného rozpoznatelného díla či děl (např. změna žánru, média). Druhým je tvořivý proces přivlastnění. Na jeho konci je nová interpretace či zcela nové dílo založené na původních základech. Posledním typem je „rozšířené intertextuální zapojení se do adaptovaného díla,¹“ v jehož důsledku vnímá každý divák filmovou (či literární) adaptaci jinak, přičemž tato skutečnost závisí na jeho znalosti předlohy.

---

1 HUTCHEON, Linda. *Teória adaptácie*, str. 24.

Také adaptace Sherlocka Holmese a práce s touto postavou v literárním světě jsou velmi různorodé. Mnozí tvůrci a autoři ho postavili po bok nejen jiných fiktivních postav, například francouzský spisovatel Maurice Leblanc proti svému vlastnímu výtvoru, lupiči gentlemanovi Arsénu Lupinovi v románu *Arséne Lupin kontra Herlock Sholmes (Blondýnka) (Arséne Lupin contre Herlock Sholmes – La Dame blonde*, 1908, česky Albatros 1971 a 1987), ale také skutečných historických osob. Kombinací obojího je román Guye Adamse *Sherlock Holmes a boží dech (Sherlock Holmes and the Breath of God*, 2011, česky Vendeta 2021), v němž se Holmes a jeho přítel a kronikář, doktor Watson setkávají jednak s mágem a okultistou Alisteirem Crowleym, jednak hned se třemi paranormálními vyšetřovateli stvořených Doylovými britskými současníky. Jedním z nich je paranormální lékař John Silence, jehož stvořitelem je Algernon Blackwood.

Holmes díky těmto nápadům několikrát pátral třeba po samotném Jacku Rozparovači, sériovém vrahovi nevěstek, jenž na sklonku roku 1888 řádil v londýnské čtvrti Whitechapel. Oficiálně je mu připisováno pět obětí. Holmesovo pátrání po něm můžeme sledovat například v románu Lyndsay Fayeové *Prach a stín: Zpráva doktora Watosna o vraždách Jacka Rozparovače (Dust and Shadow*, 2009, česky Paseka 2016) a ve filmech *Studie strachu (A Study in Terror*, 1965) a *Vražda na úrovni (Murder by Decree*, 1979).

Jméno slavného detektiva se objevuje také v parodiích. Ve filmu *Nevyřešený případ (Without a Clue*, 1988) byl Holmes v podání Michaela Caina pouze figurou ztvárňovanou najatým hercem, jenž odváděl pozornost od skutečného geniálního řešitele záhad, kterým nebyl nikdo jiný, než doktor Watson. V literárních parodiích ho využil P. D. Wodehouse, autor sluhy Jeevese (jenž později posloužil jako inspirace pro Saturnina Zdeňka Jirotky) v práci nazvané *Z detektivova zápisníku*, tvůrce medvídka Pů A. A. Milne (*Uloupený Sherlock*) i samotný Doyle v kratičkých pracích *Dobročinný bazar* a *Jak se Watson naučil Holmesovu fintu*. Můžeme ho potkat v hororově laděných pastiších (povídka *Ďábel a Sherlock Holmes* Lorena D. Estlemana) i v čistokrevné sci-fi (*Martánské korunovační kleonoty* klasika žánru Poula Andersona), klasičtější s ním pracovali Stephen King (povídka *Doktorův případ*), Neil Gaiman (*Případ smrti a medu*) či Anthony Horowitz (*Dům hedvábi*). Režisér Karel Lamač ztvárnil Holmese ve svém filmu *Lelíček ve službách Sherlocka Holmese*. V komedii z roku 1932 hrál postavu Lelíčka Vlasta Burian. V něm Holmese požádá portorický král, aby mu našel dvojníka, protože má strach z atentátu. Oním dvojníkem je právě Lelíček. Film vznikl podle románu Huga Vavrečky. V podání Radoslava Brzobohatého se Holmes krátce objevil také v pokračování *Arabely* (1993). Polský autor Waclaw Golembowicz mu postavil do cesty novou nemesis, profesora chemie Karla

Braunhelda, který je jeho soupeřem ve všech příbězích knihy *Chemické příběhy Sherlocka Holmese* (*Przygody chemiczne Sherlocka Holmesa*, 1959, česky Mladá fronta 1967, 1968 a Jota 2005). V českém překladu této knihy si Holmes a Watson tykají. Tento způsob oslovení je v případě těchto dvou postav velmi nezvyklý. Oba si totiž vykají dokonce také v překladu filmu *Pyramida hrůzy* (*Young Sherlock Holmes*, 1985), jenž zobrazuje mládí obou postav. Této problematice i filmu samotnému je věnována kapitola níže.

Množství autorů ovšem zdárně doplňovalo i přímo doylovský kánon, když rozpracovali zápletky, o kterých je v Doylových povídkách často jen pouhá zmínka. Uveďme alespoň tři příklady: Případ šílenství plukovníka Warburtona byl jedním ze dvou případů, na něž svého přítele upozornil sám doktor Watson „v letech, kdy jsme si byli nejvíce blízcí.“² Případ zpracovala až Lindsay Fayeová, autorka již zmíněného románu *Prach a stín*, zatímco Watson (Doyle) onen druhý problém nakonec zapsal pod názvem *Inženýrův palec*. O případu obří krysy ze Sumatry v povídce *Upír v Sussexu* Holmes Watsonovi prozradí jen to, že na něj ještě nedozrál čas.³ Literárně se ho ujal například John T. Lescroart v povídce *Dobrodružství s obří krysou ze Sumatry*. Zakomponoval do ní postavu Mycrofta Holmese, případ dal do souvislosti s profesorem Moriartym a vytvořil tak další předeheru k *Poslednímu případu*. Nakonec je zde případ přízračné nevěsty. Kolem ní tvůrci seriálu *Sherlock* s Benedictem Cumberbatchem v hlavní roli vystavěli zápletku celé epizody, přestože se v povídce *Musgraveský rituál* o případu dozvíme pouze toto: „Nejsou to jen samé úspěchy, Watsoně, ale je tu mezi jiným i pár docela pěkných problémů. Mám tady například dokumenty o vražích z Tarletonu [...], právě tak jako podrobnou zprávu o Ricolettim s koňskou nohou a jeho bestiální ženě (orig. *abominable bride*).“⁴ Seriál *Sherlock* je ostatně ještě mnohem zajímavější, věnuje se mu samostatná kapitola. Kromě příběhů profesionálních autorů inspirovaly Doylovy postavy také jejich fanoušky – fanfikce, tedy jimi psané povídky, jsou v tomto případě také velmi početné.⁵

V komiksovém médiu můžeme zmínit hned dva české tvůrce. Z těch současných je to Petr Kopl, který zadaptoval případy *Skandál v Čechách*, *Pes baskervillský* a *Poslední případ*. Všechny tyto komiksové knihy jsou navíc součástí rozsáhlejšího cyklu *Victoria Regina*, do které

---

2 DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese*, str. 352. Praha: Mladá fronta, 1971. Máj (Mladá fronta).

3 Doyle, Arthur Conan. *Poslední poklona Sherlocka Holmese*, str. 264. Praha: Mladá fronta, 1975. Máj (Mladá fronta).

4 DOYLE, Arthur Conan. *Vzpomínky na Sherlocka Holmese*, str. 93. Praha: Mladá fronta, 1972. Máj (Mladá fronta).

5 Přičemž jejich častým tématem (fanfickí obecně, nejenom v tomto případě) jsou milostné vztahy. Například Holmese a Watsona či Holmese a Moriartyho.

spadají ještě Doyleův *Ztracený svět*, Stokerův *Dracula* a Vernův *Tajemný hrad v Karpatech* (v něm dojde také na Wellesovu *Válku světů*). Všech šest adaptací je pak dějově propojeno různými zmínkami či postavami. Druhým autorem je pak Rudolf Čechura, člen české i londýnské společnosti Sherlocka Holmese. 28 příběhů, ke kterým napsal scénář, vycházelo mezi lety 1984 – 1990 v časopisu *Čtyřlístek*. Ilustroval je Marcel Stecker. Čechura ovšem s detektivem pracoval také v rozhlasu – pro populárně-vědecký pořad *Meteor* napsal třicetidílný cyklus *Vědecké případy Sherlocka Holmese*,⁶ v němž hlavní roli ztvárnili Bohuš Záhorský a Svatopluk Beneš. V roli Watsona se zde vystřídali Jaromír Špal, Miloš Kopecký, Jiří Císler, Jiří Adamíra a Josef Bláha.

Kopecký ovšem ztvárnil také Velkého detektiva.⁷ V rozhlasových dramatinách čtyř povídek byl jeho Watsonem Rudolf Hrušínský nejstarší. Mnohem rozsáhlejší je čtrnáctidílná série, taktéž z produkce Českého rozhlasu, v níž hlavní role ztvárnili Viktor Preiss (Holmes) a Otakar Brousek st. (Watson). Preiss ztvárnil Holmese také v dramatině Leblancovy knihy *Arséne Lupin kontra Herlock Sholmes* (*Arséne Lupin kontra Sherlock Holmes*, Radioservis 2014), ve které se Lupinem stal Ivan Trojan. Za zmínku stojí ještě dramatině *Studie v šarlatové* s dvojicí Oldřich Kaiser a Jiří Lábus (1989, Radioservis 2015).

Postava Sherlocka Holmese poskytuje též vděčné náměty divadelních představení. Na prknech mladoboleslavského divadla je v současné době k vidění *Pes baskervillský*. Ve stejném příběhu se jako Holmes představil také Karel Roden (v zámeckém parku v Českém Krumlově). V pražském hudebním divadle Karlín pak mohou diváci navštívit původní muzikál Ondřeje Brzobohatého *Legenda jménem Holmes*, v hlavní roli s Vojtěchem Dykem,⁸ s nímž alternuje Lukáš Janota. Dramatik David Drábek pak představil původní případ v autorské inscenaci *Sherlock Holmes a vraždy vousatých žen*. Tato žánrová parodie byla k vidění v královéhradeckém Klicperově divadle, v němž měla premiéru 18. prosince 2010. V této hře vystupuje kromě ústřední dvojice také postava profesora Moriartyho.

---

6 Součástí cyklu je také adaptace pěti povídek z výše zmiňované knihy *Chemické případy Sherlocka Holmese* a Doyleovy povídky *Lví hřívá*, v níž, na rozdíl od předlohy, vystupuje také doktor Watson.

7 Také v dabingu filmu *Sherlock Holmes a náhrdelník smrti* (*Sherlock Holmes et le collier de la mort*, 1962), v hlavní roli s Christopherem Lee.

8 Vojtěch Dyk je Sherlockem Holmesem také v dabingu. Propůjčil hlas Benedictu Cumberbatchovi a ve filmu *Enola Holmes* Henrymu Cavillovi.

3. Stvoření Sherlocka Holmese a kánon

Skotský spisovatel Arthur Conan Doyle se konceptem geniálního detektiva a jeho o něco méně bystřejšího pomocníka inspiroval u samotného zakladatele žánru, amerického spisovatele Edgara Allana Poea, který ve svých povídkách *Vraždy v ulici Morgue*, *Odcizený dopis* a *Záhada Marie Rogetové* představil postavu detektiva C. Augusta Dupina. Jeho bezejmenný kolega je zároveň vypravěčem příběhu, jakýmsi jeho kronikářem – podobně jako později u Agathy Christie kapitán Arthur Hastings, přítel Hercula Poirota. Doktor Watson je vypravěčem většiny případů Sherlocka Holmese, Doyle tento zvyk porušil pouze čtyřikrát – povídky *Voják bílý jako stěna* a *Lví hřívá* sepsal sám Holmes poté, co neustále kritizoval vypravěčský styl svého přítele. Těmto problémům nebyl doktor Watson přítomen, proto v nich musí Holmes roli svého kronikáře zastat sám – a nakonec uznává, že troška literární invence je vlastně potřeba. Celý tento jejich přátelský spor uzavírá až Mitch Culin ve své knize *Mr. Holmes*. V něm se Holmes jakožto autor knihy *Skleněné harmonium* přiznává, že Watsonovi po těchto svých literárních pokusech poslal omluvný dopis. „*Není třeba se omlouvat, příteli,*“ odpověděl mu Watson, „*honoráře Vás omilostnily již před lety, a navzdory mým námitkám to dělají dál.*“⁹ Další dvě výjimky z vypravěčského pravidla tvoří povídky *Mazarinův drahokam* a *Poslední poklona*. Ta druhá se odehrává během první světové války a celý kánon uzavírá. Obě mají vypravěče nezúčastněného, přestože i v nich Watson vystupuje. Jako jediné jsou tak psány v er-formě.

Holmes má s Poeovým Dupinem mnoho společného. Poeův detektiv se poprvé objevil roku 1841,¹⁰ osmnáct let před Doylovým narozením. Svého přítele ohromoval fantastickým pozorovacím talentem a opovrhoval policií. A zatímco tvůrci Sherlocka Holmese se Poeovy povídky líbily, detektiv měl o Dupinovi odlišné mínění: Když ho k němu Watson v příběhu *Studie v šarlatové* přirovnává, příliš ho to nepotěší. „*Byl velice podprůměrný člověk. [...] Nedá se upřít, že měl jisté analytické schopnosti, ale rozhodně to nebyl takový fenomén, jak si Poe představoval.*“¹¹ Podobně se vyjadřuje také o postavě inspektora Lecoqa, kterou vytvořil francouzský spisovatel Emile Gaboriau. „*Lecoq byl ubohoučkový packal. [...] Šlo o to, jak identifikovat neznámého zatčeného. Já bych to dokázal za čtyřiaadvacet hodin. Lecoqovi to trvalo půl roku nebo tak nějak.*“¹²

9 CULLIN, Mitch. *Mr. Holmes*, str. 28. Přeložila Petra Diestlerová. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-4810-3.

10 Dostupné zde: <https://www.britannica.com/topic/C-Auguste-Dupin>

11 DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese*, str. 23. Praha: Mladá fronta, 1971. Máj (Mladá fronta).

12 Tamtéž.

Přestože Dupin byl pro Holmese zřejmou inspirací, vtiskl mu Doyle také vlastnosti osoby skutečné. Doktor Joseph Bell (1837 – 1911) byl lektor lékařské fakulty univerzity v Edinburghu, na které se poprvé setkal s Doylem, jehož tehdy učil, Doyle byl později jeho přímým asistentem na Bellově lékařském oddělení. Bell se vyznal v chemii, toxikologii a grafologii a měl mimořádné pozorovací schopnosti, jimiž pravidelně ohromoval studenty. Tato „dedukční metoda,“ v níž jsou Holmes i Bell mistři, dokáže určit povolání (z rukou), rodinnou a životní situaci (z oblečení) či národnost (z akcentu) každého klienta či pacienta prakticky okamžitě. Žádná předešlá konverzace nebyla třeba. Jednu ukázkou jeho schopností líčí Ely M. Liebow, autorka Bellova životopisu *Dr. Joe Bell: Model for Sherlock Holmes*. Ve své knize *Skutečné životy hrdinů* ji popisuje francouzský spisovatel Nicolas Carreau. Podle ní Bell opravdu jen pouhým pozorováním odhalil, že muž, který vešel do posluchárny královské nemocnice, je zedník a že má problémy se zády patrně právě proto, že na nich nosí cihly. Ještě před tímto odhalením, se otázal studentů, zda někdo z nich uhodl, co muže trápí – bez úspěchu.¹³ Tehdy u toho byl také Doyle. Bell úspěšně asistoval při vyšetřování několika případů a podílel se také na odhalování identity Jacka Rozparovače. Na tu údajně přišel, ale více informací není známo. S touto spekulací přišla též Ely M. Liebow, ale Richard Whittington-Egan, autor knihy o Rozparovačovi, jejímu tvrzení příliš nedůvěřuje.¹⁴ Doktor Bell dále na rozdíl od Holmese nebyl závislý na drogách a lišil se od něj také povahovými rysy.

Doktor Bell a jeho student a asistent Doyle jsou hlavními postavami v pětidílném detektivním seriálu z produkce BBC *Vražedná místa (Murder Rooms)*. Bella v něm ztvárnil bývalý představitel Holmese z filmů *Znamení čtyř* a *Pes baskervillský* (oba z roku 1983) Ian Richardson.

Doyle se při psaní svými známými a přáteli inspiroval často, například postava profesora Challengera z dobrodružného románu *Ztracený svět* (a několika dalších příběhů) je vzhledově i povahově vytvořena dle Bellova kolegy, profesora fyziologie Williama Rutherforda.¹⁵ Doktor Watson je pak inspirován jím samým. Společnou mají zejména nepřiliš úspěšnou praxi (Watsonova je sice úspěšnější, ovšem ne tak, aby jí musel dávat přednost před dobrodružstvím s Holmesem) a válečnou zkušenost – zatímco Doyle se účastnil Búrských válek, Watson je veterán z Afghánistánu.

---

13 CARREAU, Nicolas. *Skutečné životy hrdinů*, str. 132. Přeložila Helena Beguivinová. Praha: Argo, 2019. ISBN 978-80-257-2833-8

14 WHITTINGTON-EGAN, Richard. *Jack the Ripper: The Definitive Casebook*, str. 109. Dostupné online z <https://books.google.cz/books?id=ODaIAwAAQBAJ>

15 FIDO, Martin. *Svět Sherlocka Holmese: fakta a mýty o největším detektivovi všech dob*. Brno: Jota, 2005. ISBN 80-7217-370-7.

3.1 Ztvárnění

Jak Doyle svého detektiva popisuje? To se můžeme dočíst hned v druhé kapitole *Studie v šarlatové*. „Byl šest stop vysoký a tak hubený, že vypadal ještě vyšší Oči měl [...] bystré a pronikavé. Jeho tenký orlí nos dodával jeho tváři výraz ostražitosti a rozhodnosti. I jeho [...] brada byla známkou energické povahy. Ruce měl stále potřísněné inkoustem a chemikáliemi...“¹⁶ Velmi často je také připomínán jeho zvyk soustředěného poslouchání klienta – usadí se ve svém křesle do tureckého sedu, sepne špičky prstů a zadívá se do stropu,¹⁷ často při tom také zavře oči. Od svých klientů pak vyžaduje jediné – aby ve svém vyprávění šli přímo k věci, sdělili mu jen podstatná fakta a vynechali všechny zbytečnosti. Často z jeho úst můžeme také slyšet větu „má práce je mi odměnou,“ finanční odměnu nevyžaduje téměř nikdy. Od českého krále si vyžádal fotografii Ireny Adlerové, jediné ženy, která ho okouzila, totéž učinil v případě Skleněného harmonia, jehož průběh sám popisuje v románu *Mr. Holmes*. V tomto případě se jednalo o podobiznu manželky jeho klienta, důvody byly stejné. Vždy, když se Holmes ponoří do případu, hodně kouří (zejména dýmky, často cigarety, sporadicky doutníky)¹⁸ a nespí (klidně i několik dní). Když naopak práci nemá a nudí se, vrací se zpět ke své drogové závislosti a střílí do zdi, důsledkem čehož jsou na stěně obývacího pokoje na Baker Street vystříleny iniciály VR (Victoria Regina). Přestože drogová závislost (především na sedmiprocentním roztoku kokainu) je s Holmesem spojená, Doyle ji zmiňuje pouze v pěti povídkách.¹⁹ Nemá prakticky žádné znalosti o astronomii, vůbec netuší, že Země obíhá kolem Slunce,²⁰ ačkoliv není jisté, zda je tato informace (společně s dalšími, nacházejícími se ve Watsonově soupisu Holmesových znalostí) brána v dalších Doylových pracích v potaz. Sám o své práci říká, že je jediným detektivním poradcem na světě, ostatně jde o obor, který sám vymyslel. Radí policistům i soukromým detektivům. „Když nevědí kudy kam, přicházejí ke mně a já je uvedu na správnou stopu. Seznámí mě s tím, co sami zjistili, a já (...) jim obyčejně dovedu poradit. Dobře poradit. Všechny zločiny totiž mají jakousi rodinnou podobu...“²¹

Přestože by se mohlo zdát, že Holmes je neomylný, Doyle mu přisoudil hned několik neúspěchů, či dokonce zcela mylných závěrů. Nejlepší ukázkou je tomu povídka *Žlutá tvář*. Manželka jeho klienta se chová velmi podivně, utrácí nezvyklé množství peněz a v noci mizí z domu a navštěvuje sousední, do nedávna neobydlený, v jehož okně se zjevuje tajemná žlutá

16 DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese*, str. 17. Praha: Mladá fronta, 1971. Máj (Mladá fronta).

17 Např. kniha *Mr. Holmes*, str. 35

18 Často se vyskytuje problém na tři dýmky. Tolik mu stačí k vyřešení problému.

19 KOLICH, Tomáš. „Až sem je to pozorování. Všechno ostatní je dedukce.“ ... Zdrojový článek je dostupný z https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/136356/1_OpusculaHistoriaeArtium_60-2016-2_3.pdf?sequence=1

20 DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese*, str. 19. Praha: Mladá fronta, 1971. Máj (Mladá fronta).

21 Tamtéž, str. 22.

tvář. „*Ano. Za tím je vyděračství – musel bych se moc mýlit, jestli ne.*“²² Toto okamžité vysvětlení problému je ovšem zcela jiné. Postava v okně je ženina dcera z prvního manželství, o níž svému muži řekla, že společně s jejím otcem (ženiným prvním manželem) zahynula a žlutá maska skrývá její odlišnou barvu pleti. V *Pěti pomerančových jadéřkách* svému klientovi prozradí, že byl přelstěn celkem čtyřikrát, třikrát mužem a jednou ženou.²³ V téže povídce navíc nedokáže zabránit klientově smrti z rukou Ku-Klux-Klanu. Vrazi sice později utonou, když loď, na které cestují zpět do Ameriky, ztroskotá, ale Johnu Openshawovi to život nevrátí. Také detektiv v *Údolí strachu* je nakonec dostižen svými nepřáteli.

Dvorním ilustrátorem Holmesových případů se stal Sidney Paget, jehož ilustrace vycházely v magazínu Strand a společně s prvními překlady také u nás. Jenomže zároveň to byl právě on, kdo Holmese pojal zcela odlišně od Doyleových popisů. Holmese nekreslil nikterak vysokého, v jeho podání má spíše průměrnou výšku a není vyzáblý. Pravidelně ho ztvárňoval v pokrývce hlavy zvané deerstalker – tedy v lovecké čapce – kterou mu Doyle naopak nenasadil ani jednou. Paget tak Holmesovi vtiskl jakousi definitivní podobu, jeho ilustracemi se koneckonců dlouhá léta inspirovali také ilustrátoři domácí.²⁴ Asi tím nejvýznamějším byl Adolf Born. Vytvořil například ilustrace k výboru *Muž s dýmkou a houslemi* z roku 1987 či k vydání *Psa baskervillského* z roku 1997. Za svou činnost byl v roce 2003 jmenován čestným členem České společnosti Sherlocka Holmese. Ilustrátorem souborné pětisvazkové edice Mladé fronty ze 70. let²⁵ se stal Josef Hochman.

3.2 Holmes jako inspirace

Ačkoliv za zakladatele detektivního žánru je považován Edgar Allan Poe (1809 - 1849), několik pokusů proběhlo již před vydáním první povídky s Dupinem. Skutečný rozmach žánru ovšem odstartoval až Doyle s Holmesem. Ten později sám inspiroval zrod postav lupičů gentlemanů (Raffles spisovatele E. W. Hornunga, již zmíněný Arséne Lupin) a více či méně profesionálních detektivů. Otec Brown G. K. Chestertona je kněz s detektivním nadáním, Hercule Poirot Agathy Christie byl ve své vlasti, v Belgii, profesionálním policistou. Když z ní během první světové války odejde a usadí se v Anglii, žíví se jako soukromý detektiv.

---

22 DOYLE, Arthur Conan. *Vzpomínky na Sherlocka Holmese*, str. 46. Praha: Mladá fronta, 1972. Máj (Mladá fronta).

23 *Příběhy Sherlocka Holmese*, str. 279.

24 KOLICH, Tomáš. „*Až sem je to pozorování. Všechno ostatní je dedukce.*“... Zdrojový článek je dostupný z https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/136356/1_OpusculaHistoriaeArtium_60-2016-2_3.pdf?sequence=1

25 Viz níže.

3.3 Kánon

Nejstarší význam slova kánon, původem hebrejského, označovalo hůlku či třtinu, v dnešním významu jde o soubor zásad, pravidel, norem.²⁶ Jako literární kánon pak označujeme reprezentativní vzorek domácích a světových literárních děl, jenž je zároveň také obecně považován za kvalitní, nadčasová, mající také estetickou funkci. Dále jde o „*díla reprezentativní v nejrůznějších diskurzech, k nimž je literární materiál využíván.*“²⁷ V případě Sherlocka Holmese se pak jedná také o označení souboru literárních děl, která společně vytvářejí svět, v němž se příběhy odehrávají (vytvořený jeho původním autorem či autory, zde tedy Doylem). Vše, co tedy není označeno jako oficiální, se nepovažuje za kánon, často jde o díla fanoušků. V populární kultuře se můžeme setkat například s kánonem *Star Treku*, jenž je kromě všech filmů a televizních sérií tvořen také knihami či počítačovými hrami.

První příběh s Holmesem, *Studie v šarlatové*, vyšel roku 1887 v *Beeton's Christmas Annual*,²⁸ v ročence vycházející v Anglii mezi lety 1860 a 1898.²⁹ Původně byl zamýšlen jako samostatný příběh bez jakéhokoliv pokračování. Doylevým snem bylo zejména psaní velkých historických románů, což se splnilo hned zpočátku jeho kariéry, kdy spatřila světlo světa jeho kniha *Micah Clarke* a středověká *Bílá společnost*. Pak ovšem od amerického vydavatele magazínu dostal zakázku na další příběh s Holmesem. Výsledkem je *Podpis čtyř* (1890). Ten pro změnu vyšel v *Lippincott's Monthly Magazine*.³⁰ Oba romány mají prakticky stejnou koncepci – nejprve nás autor seznamuje s doktorem Watsonem a Holmesem samotným, jeho prací, schopnostmi, zvyky a zlozvyky. Další částí příběhu je obeznámení s případem a následně samotné pátrání. Rozuzlení obou případů navíc sahá hluboko do minulosti. Celá druhá polovina *Studie v šarlatové* se odehrává v Americe mnoho let před událostmi v Londýně, vražda v *Podpisu čtyř* je pak vyvrcholením příběhu, který se odehrál v Indii. V obou případech je hlavním motivem pachatelů pomsta. Pachatel je v obou případech odhalen na konci první poloviny románu, v té druhé pak vypráví svůj příběh, obě díla se tak v tomto momentu téměř zcela obejdou i bez účasti obou detektivů. Zcela stejný koncept později Doyle využil i v dalším románu, *Údolí strachu*. Po vydání druhého románu si postava Holmese začala získávat stále větší oblibu a protože Doyle, nemajíc po otevření své lékařské praxe téměř žádné pacienty, dostal nabídku na sérii povídek, mohl se jeho velký detektiv stát skutečným fenoménem.³¹

26 MARKIEWICZ, Henryk. *O literárních kánonech*. (Aluze 3/2007). Str. 70. Dostupné online.

27 WIENDL, Jan (ed.). *Literatura a kánon*, str. 16.

28 DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese*. Str. 434, doslov Jana Zábrany.

29 Zdrojový článek dostupný online z arthur-conan-doyle.com.

30 DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese*, str. 434, doslov Jana Zábrany.

31 FIDO, Martin. *Svět Sherlocka Holmese*, str. 49.

V letech 1891 a 1892 vyšlo v *The Strand Magazine* prvních dvanáct povídek. Ty později vyšly knižně jako *Dobrodružství Sherlocka Holmese* a daly tak vzniknout prvnímu holmesovskému cyklu, ve kterém byl mimo jiné představen Holmesův nadanější bratr Mycroft (v povídce *Řecký tlumočník*). Příběhy si získaly velkou popularitu a proto po několika měsících začala vycházet druhá série, jejíž vydávání opět zabralo celý rok. Poslední povídka cyklu *Vzpomínky na Sherlocka Holmese*, jenž vyšla v prosinci 1893, nesla název *Poslední případ*. Doyle už byl svou postavou i vymyšlením detektivních zápletek znechucen a v touze konečně se věnovat něčemu jinému, stvořil svému detektivovi nemesis v podobě vůdce celého londýnského podsvětí, tzv. Napoleona zločinu, profesora Jamese Moriartyho, načež je oba nechal zahynout v souboji u Reichenbašských vodopadů ve Švýcarsku. Se smrtí svého hrdiny se ale britská společnost odmítala smířit.

Doyle až do roku 1901 veškerým nabídkám o Holmesovo vzkříšení odolával. Pak ovšem dostal nápad na příběh, kterým Holmese jednorázově vrátil do hry.³² Protože tento román dějově zasadil před *Poslední případ*, uspokojil poptávku a zároveň nechal Holmese mrtvého. Tento román, původně opět nejprve vycházející na pokračování ve *Strandu*, je dodnes nejslavnějším Holmesovým případem, přestože je v jeho první polovině výrazně upozaděn. V této poctivé detektivce, odehrávající se na pochmurných dartmoorských blatech, jde o prastarou rodinnou kletbu a vraždící přízrak obrovského zvířete. *Pes baskervillský* stál na počátku detektivova vzkříšení a dodnes se jen ve filmu a v televizi dočkal kolem dvaceti různých adaptací (jednou z nich je i německá z roku 1937 v režii Karla Lamače). Když k nim připočteme komiksová, rozhlasová, divadelní a jiná zpracování, dostaneme mnohem větší číslo.

Po fenomenálním úspěchu tohoto románu přijal Conan Doyle tučný šek od vydavatele *Strandu* a konečně Holmese znovu oživil definitivně – což vlastně ani nemusel, protože jak se čtenáři dozvěděli v první povídce *Prázdný dům*, do vodopádu díky znalosti bojového umění baritsu nikdy nespádl a tím pádem ani nezemřel. Tím dal vzniknout tříletému období mezi jeho údajnou smrtí a návratem, které vešlo ve známost jako Velký hiát. Poté, co se jeho věrný přítel Watson ve zmíněné povídce probere z mdlob, může začít nový cyklus jedenácti příběhů, příhodně pojmenovaný *Návrat Sherlocka Holmese* (1903 – 1904).

Poslední, čtvrtý holmesovský román, *Údolí strachu*, chronologicky také spadá před *Poslední případ*, protože právě zde se Watson poprvé doslechne o Moriartym (ačkoliv

---

32 Tamtéž, str. 74.

v *Posledním případě* o něm také slyší poprvé). Jak už bylo zmíněno, tento příběh je vystavěn stejně jako první dva romány – jeho první polovina je poctivou detektivkou, druhá pak odhaluje rozsáhlé pozadí případu, opět sahající hluboko do minulosti, v hlavní roli s detektivem Pinkertonovy agentury na tajné misi.³³

Posledními dvěma dílky skládačky holmesovského kánonu jsou cykly *Poslední poklona Sherlocka Holmese* a *Z archivu Sherlocka Holmese*. První z nich tvoří pouhých osm povídek, sedm z nich přitom vzniklo již před *Údolím strachu*.³⁴ *Lepenková krabice* je z nich nejstarší, původně vyšla jako součást *Vzpomínek* v roce 1893. Později vznikla jen titulní *Poslední poklona*, kterou Strand otiskl roku 1917. Poslední sérii pak tvoří dvanáct příběhů z let 1921 – 1927.³⁵ Ačkoliv je *Poslední poklona* součástí předposlední holmesovské série, chronologicky je poslední, tedy šedesátá v pořadí. Dějově spadá do období první světové války. Holmes se v ní vrací z odpočinku a od pěstování včel na sussexském venkově, aby společně s Watsonem v přestrojení odhalili německého špiona.

3.4 Schéma Doylových povídek

Arthur Conan Doyle se příliš nezatežoval prvky, které pro příběh nepovažoval za důležité. V případě Holmese mu šlo především o dobrou detektivní zápletku, takže například datace jednotlivých příběhů (a všech dalších zmíněných případů) jsou velmi nekonzistentní. Další takovou věcí bylo také schéma povídek, v zásadě velmi obecné a jednoduché. Ve své knize *Teorie prózy* rozebírá Viktor Šklovskij povídku *Strakatý pás* a po srovnání dvanácti povídek tvoří obecné schéma Doylových prací a upozorňuje na několik zajímavých detailů. Jedním z nich je fakt, že celkem třikrát si Holmes u svých klientů všímá rukávů. Právě ty mu umožňují snadněji odhalit klientovu profesi.

Schéma se pak skládá z devíti bodů.³⁶ Začátek povídky tvoří hovor o předešlých případech a analýza (často jde o článek v novinách či o nějaký problém, nad kterým zrovna uvažuje doktor Watson). Následně přichází klient/ka a odvypráví celý svůj příběh. Pak je na řadě výčet důkazů, přičemž ty podstatné jsou nenapádné. Tato skutečnost přivede Watsona k jejich falešnému výkladu (bod IV). Následuje přesun na místo činu a objevení nových důkazů, přičemž

33 Tato druhá polovina byla zadaptována v podobě dvojdílné televizní inscenace Brakýři z roku 1983 (ČST).

34 FIDO, Martin. *Svět Sherlocka Holmese*, str. 80.

35 Všechny informace o prvních uveřejněných povídkách ve *Strand* i jinde, včetně jejich prvních knižních vydání, pocházejí z doslovů Jana Zábrany v citovaných českých vydáních z nakladatelství Mladá fronta.

36 ŠKLOVSKIJ, Viktor Borisovič. *Teorie prózy*, str. 135. Praha: Akropolis, 2003. ISBN 80-7304-026-3.

zde falešné řešení podává státní vyšetřovatel (například ze Scotland Yardu), není-li přítomen, berou na sebe tento úkol noviny, okolí, nebo sám Holmes. Následují Watsonovy úvahy o případu, Holmesovy legendární „tři lulky“ (a hra na housle), tedy přesně tolik, kolik stačí na rozluštění celého problému. Dalším bodem je rozuzlení (často při pokusu o další zločin) a na závěr Holmesem – či samotným pachatelem – podané vysvětlení. Koncept jednoduchý, ale funkční.

Doyle Sherlocku Holmesovi ve svém díle přisoudil pouze jednoho sourozence – již zmíněného staršího bratra Mycrofta. Tato skutečnost je další, se kterou různí pokračovatelé a scenáristé nakládali po svém. Tvůrci seriálu *Sherlock* vymysleli postavu Euros, nejmladší, třetí dítě manželů Holmesových. Euros³⁷ je také hlavní zápornou postavou poslední série cyklu. Americká spisovatelka Nancy Springer zase stvořila Enolu Holmes, čtrnáctiletou sestru Mycrofta a Sherlocka, hrdinku své vlastní série, jejíž první díl v roce 2020 úspěšně zfilmoval Netflix. V životopisu *Sherlock Holmes z Baker Street* od Williama S. Baring-Goulda se zase můžeme dočíst o tom, že detektiv pocházel ze tří bratrů – kromě Mycrofta to byl ještě Sherrinford – tak se ostatně měl původně jmenovat Sherlock sám, přičemž jeho příjmení mělo znít Hope.³⁸ Pro postavu doktora Watsona si Doyle původně připravil jméno Ormond Sacker.³⁹

3.5 České překlady

Povídky s Holmesem se brzy začaly objevovat také v českém překladu. Nejstarší zaznamenaný vycházel od prosince 1902 do listopadu 1903 v časopise Svět zvířat. V překladu šéfredaktora Karla Kukly se čtenáři mohli každý měsíc těšit na *Psa z Baskervillu* velmi brzy po jeho vydání ve Strandu. O pár let později, v letech 1906 a 1907 (reedice až do roku 1935) se Holmese ujal Josef R. Vilímek, v jehož nakladatelství vyšla velká část povídek, překladatelem všech byl Josef Pachmayer. Vydávání překladů pak pokračovalo až ve dvacátých letech, převážně v nakladatelství Josefa Hokra a v překladu Bohumila Dobrovolného (1926 a 1927). Další překlad se objevil až téměř po čtyřiceti letech, kdy v roce 1965 vyšla v časopise Svět v obrazech povídka *The Adventure of Shoscombe Old Place*, tehdy pod názvem *Dobrodružství v Shoscombe Old Place*.⁴⁰ Kompletního českého vydání se Holmes dočkal až v 70. letech péčí nakladatelství Mladá fronta. Editorem pětisvazkové řady byl Jan Zábřana a chopil se též

37 Euros je též označení pro východní vítr, což je důležitá znalost pro interpretaci seriálu.

38 Zdrojový článek dostupný z <https://screenrant.com/sherlock-holmes-watson-name-ormand-stracker-change-explained/>.

39 COHEN, Richard. *How to Write Like Tolstoy: A Journey Into the Mind of Our Greatest Writers*, str. 33. Dostupné online z <https://books.google.cz/books?id=4B52CgAAQBAJ>.

40 Dnes je známá jako *Na starém zámku v Shoscombe*.

překladatelské funkce. Spolu s ním překládali Vladimír Henzl, Zora Wolfová, František Jungwirth a Eva Kondrysová. Pro *Psa baskervillského* byl tehdy použit překlad Františka Gela. Ten vyšel už na konci 50. let a pak v následujícím desetiletí. A přestože stále vznikají nové překlady této knihy, *Gelův a Pachmayerův* se využívá dodnes.⁴¹

4. Ztvárnění Sherlocka Holmese

Do filmového média legendární detektiv pronikl hned v jeho začátcích. Tato bakalářská práce se z části zaměřuje na ta nejpoblárnější, ale alespoň drobnou zmínku si zaslouží i některá další. Patrně první snímek, ve kterém se objevil, *Sherlock Holmes Baffled*, vznikl v roce 1900 a trvá pouhou minutu. Detektivovým protivníkem v něm je zloděj, který dokáže kdykoliv zmizet. Holmesův nejslavnější případ, *Pes baskervillský*, má okolo dvacítky různorodých adaptací, a to jen ve filmu a v televizi. Sherlockem Holmesem byli například Christopher Lee (jenž ztvárnil dokonce i jeho bratra Mycrofta ve filmu *Soukromý život Sherlocka Holmese*) a Basil Rathbone, jehož filmy byly nejprve klasickými adaptacemi, aby se nakonec, volně inspirovány mnoha prvky z předlohy, přenesly do tehdejší současnosti, do doby druhé světové války. Dále například Peter Cushing, jenž má pro změnu na kontě dvě různé adaptace *Psa baskervillského* (pro filmové studio Hammer a pro BBC), či již zmíněný představitel doktora Bella Ian Richardson.

Jedním z nejvýznamějších představitelů je William Gillette, který ztvárnil Holmese na jevišti, v rozhlasu i ve filmu (stále ještě v němé éře) a spojil jeho vzhled se zahnutou dýmku. Po Pagetově lovecké čapce se tak jedná o druhou proprietu, se kterou je nodmyslitelně spojen, přestože mu ji Doyle nepřisoudil. V tuzemských projektech pak Holmesem byli Radovan Lukavský (film *Touha Sherlocka Holmese*) a Viktor Preiss (v televizním filmu *Šplhající profesor Zdeňka Zelenky*, natočeného podle scénáře Rudolfa Čechury, jedná se o adaptaci povídky *Šplhající muž*). Dvakrát se seriálového adaptování jeho případů chopili také tvůrci v Rusku (seriály z let 1979 – 1986 a 2013), v roce 2020 navíc přišli ještě s originálním seriálem *Šerlok v Rossii*, v němž se detektiv vydává po stopách Jacka Rozparovače. Tím nejlepším mistrem dedukce, minimálně z „klasické školy“, je ovšem nespíše britský herec Jeremy Brett. Ten je pro postavu Holmese v očích mnoha fanoušků naprosto dokonalým představitelem – stejně tak, jako je David Suchet považován za jediné „pravé“ ztělesnění Hercula Poirota Agathy Christie.

---

41 Jen v roce 2021 vyšel *Pes baskervillský* třikrát. V nakladatelství Leda v novém překladu Věry Kláskové pod názvem *Pes rodu Baskervillů*, v Odeonu (Euromedia Group) jako *Baskervillský pes* v překladu Richarda Podaného a v překladu H. Josta v edici 1400 (Knihy Dobrovský). Pachmayer vyšel naposledy v roce 2016 v XYZ, Gel v roce 2000 v Jotě (vydání Joty byla reedicí 5 svazků z Mladé fronty).

4.1 Jeremy Brett

Brett svou životní roli ztvárnil ve čtyřech sériích britské televize ITV v letech 1984 – 1995. Cykly *Dobrodružství Sherlocka Holmese (The Adventures of Sherlock Holmes)*, *Návrat Sherlocka Holmese (The Return of Sherlock Holmes)*, *Z archivu Sherlocka Holmese (The Case-Book of Sherlock Holmes)* a *Z paměti Sherlocka Holmese (The Memoirs of Sherlock Holmes)*⁴² čítají v šesti sériích celkem 36 padesátiminutových epizod, pět dalších filmů má dvojnásobnou délku. V plánu tvůrců bylo zadaptovat kompletní doylovský kánon, už v průběhu natáčení těžce nemocný Brett ovšem zemřel, a tak se šedesátka případů nikdy nedokončila.

Jedná se o dobově věrné adaptace původních Doylových povídek a až na několik málo výjimek se nijak neupravoval ani jejich děj či rozuzlení. Povídku *Spolek ryšavců* tvůrci využili jako předeheru k Poslednímu případu, když do jejího děje zakomponovali postavu profesora Moriartyho. V povídce za Holmesem přichází zastavárník Jabez Wilson a vypráví mu o jeho podivném pracovním poměru s titulním Spolkem ryšavců. Jeho pracovní náplní v této organizaci je opisování Britské encyklopedie. Jednoho dne je ale spolek bez jakéhokoliv předešlého varování rozpuštěn a pan Wilson navíc zjišťuje, že o něm nikdy nikdo neslyšel. Výsledkem pátrání je, že Wilsonův pomocník v zastavárně, John Clay, který do nepříliš prosperujícího podniku nastoupil za poloviční plat, je ve skutečnosti člen bandy lupičů, který místo u Wilsona vzal jenom proto, že jeho obchod stojí přímo naproti bance. Spolek ryšavců pak sloužil jen jako krycí projekt, aby v době Wilsonovy nepřítomnosti mohl Clay se svými komplici hloubit tunel. V adaptaci je tak tato akce velkým plánem Jamese Moriartyho.

Další drobnou změnou prošla adaptace *Zlatého skřípce*. V ní doktora Watsona nahradil Sherlockův bratr Mycroft, který naopak chybí v předloze a případ *Mazarinova drahokamu* se dočkal propojení s případem nazvaným *Tři Garridebové*. Tyto dvě povídky se často objevují na nejspodnějších místech hodnocení Doylových příběhů, takže toto rozhodnutí se může jevit jako prozíravé, skutečnou příčinou tohoto kompromisu byla ovšem nemoc hlavního představitele. Ta je důvodem, proč Holmes v této epizodě téměř celou stopáž chybí – hned na začátku odjíždí a vrací se až v samotném závěru, aby pochválil svého bratra za dobře odvedenou práci. V tomto „Sherlockovi bez Sherlocka“ totiž sledujeme počínání jeho staršího bratra Mycrofta s případem prvním a doktora Watsona, kterak odhaluje pozadí případu druhého. Nijak nepřekvapí, že oba spolu nakonec souvisí. Trochu volněji pak ve třech celovečerních filmech byli adaptovány krátké povídky *Upír v Sussexu* (jako *Poslední upír*), *Urozený ženich* (coby *Svobodný mládenec*) a *Charles Augustus Milverton* (pod názvem *Mistr mezi vyděrači*) a nakonec v adaptaci povídky *Šplhající muž* zcela zmizel odkaz na Českou republiku. V ní totiž Čechy hrají snad ještě

⁴² České názvy pocházejí z uvedení v České televizi v roce 2021.

podstatnější roli než ve známějším *Skandálu v Čechách*. Pocházejí z nich totiž dodavatel Dorak (v překladu Dvorak) a tvůrce séra, po kterém prahne profesor Presbury. Onen tvůrce se jmenuje Löwenstein, jehož „*pozoruhodné posilovací sérum lékařské kruhy zakázaly, protože odhalil jeho složení.*“⁴³

Brettovo ztvárnění Holmese bylo nesmírně populární mezi všemi věkovými kategoriemi. Protože se líbil i dětem, jeho představitel se rozhodl, že detektiva nebude ztvárňovat jako uživatele kokainu – v adaptaci povídky *Ďáblovo kopyto* tak navždy pohřbil jeho injekční stříkačku.⁴⁴ Tento čin je v historii holmesovských adaptací a pastišů nejspíše zcela ojedinělý. Holmes užíval drogy jako stimul ve chvílích, kdy za ním práce nepřicházela a on se nudil. Jeho drogové závislosti se věnuje (později zfilmovaný) román Nicholase Meyera *The Seven-Percent Solution*. V něm už je Holmes natolik mimo, že si usmyslí, že jeho bývalý profesor, James Moriarty, je zákeřný zločinec známý jako Napoleon zločinu. Watson se rozhodne, že Holmese závislosti zbaví, ale moc dobře ví, že sám na to nestačí. Proto ho pošle do Vídně za slavným lékařem Sigmundem Freudem.

4.2 Komunikační prostředky Sherlocka Holmese

Ať už Sherlock Holmes hovoří s kýmkoliv – s policií, s Watsonem či se svým protivníkem, vždy nechává vyniknout svůj intelekt a schopnosti. Hovoří-li s dámou, je šarmantní a možná překvapivě také taktní, což je schopnost, kterou v některých pozdějších filmových a seriálových adaptacích spíše ztratil. Svědčí o tom například konverzace s Mary Morstanovou ve filmu Guye Ritchieho s Robertem Downeyem jr. v hlavní roli, kterému se tato bakalářská práce věnuje níže.

O Brettově Holmesovi jakožto věrném ztvárnění Doyleovy postavy je možné říci následující: pro Watsona i pro různé policejní inspektory je v zásadě učitelem. Watsona často ponouká k tomu, aby si dedukční metodu vyzkoušel sám. Ačkoliv se vždy ve svých úvahách zcela nebo ve většině bodů zmýlí, ani jeden z nich svou snahu nevzdává. Holmes chce svého přítele metodu naučit, Watson ji chce pochopit. To občas vede k dialogům, které mohou působit urážlivě, ale ve skutečnosti jde spíše o přátelské pošťuchování. Ukázky Watsonových dedukcí nalezneme například v úvodu *Psa baskervillského*, kde hlavním objektem zájmu je vycházková hůl doktora Mortimera. Samotný Doyle těchto detektivových lekcí využil k napsání vlastní

---

⁴³ *Poslední poklona Sherlocka Holmese*, str. 338.

⁴⁴ *Návrat Sherlocka Holmese S02E01 (1988)*. 8. minuta.

parodie *Jak se Watson naučil Holmesovu fintu*. Jedná se o kratičký dialog, v němž doktor učiní několik zcela chybných závěrů ohledně činnosti a chování svého přítele. „Nu, můj milý příteli, [...] vaše dedukce nebyly bohužel tak šťastné, jak bych si býval přál.“⁴⁵ Watsonovým nezdarem a podobným Holmesovým zklamáním povzdechnutím ostatně končí většina jeho pozorovacích pokusů. V *Případu totožnosti* Holmes Watsonovi připomíná, že nejdůležitější jsou pro pozorování rukávy, nehty, kolena kalhot a tkaničky od bot, načež mu pokyne, aby mu jejich klientku popsal. Watsonova snaha končí Holmesovým konstatováním, že sice už přišel na správnou metodu, ale jinak mu všechno podstatné uniklo.⁴⁶ Stejně tak častý je doktorův obrovský údiv, když mu Holmes zpětně všechny své dedukce osvětlí, což je pro změnu obsahem mj. druhé krátké Doylovy práce, *Polního bazaru*.

Holmes nezapomíná poukázat na zbedněnost policie vždy, když k tomu dostane příležitost, někdy více, někdy méně. V povídce *Prázdný dům*, v němž jsou objasněny okolnosti Holmesovy domnělé smrti, neváhá Lestradovi oznámit, že ho policie bude docela potřebovat, protože se jí během jediného roku nastrojily hned tři nevyřešené vraždy.⁴⁷ Hlavním motivem zločinu v povídce *Šest Napoleonů* je diamant Černá perla Borgia. V jejím úplném závěru Holmes Lestradovi říká, že kdyby se někdy setkal s menším problémem, než byl ten, kterému se právě věnovali, rád mu poskytne rady k jeho rozřešení,⁴⁸ přičemž navíc také dává rád najevo, že má nad ním (a nad celým policejním sborem) intelektuální převahu. Žádné zásluhy si ale připisovat nechce, úspěchy za vyřešení případu ponechává Lestradovi (případně jeho kolegům) a nevdá mu ani, že často je s případy spojen pouze díky literárnímu příspěví doktora Watsona, přestože s policií pracuje ve třiceti dvou případech kánonu, tedy ve více než polovině celého cyklu.⁴⁹ Ostatně jak již bylo zmíněno výše, Holmesovi je odměnou přímo práce samotná. To společně s tím, že od svých klientů ani nevyžaduje finanční odměnu, svědčí o jeho skromnosti.

Ani ze svých protivníků si Holmes příliš nedělá. Jejich hrozby a ukázky sil nenaplnují svůj účel, protože ho nechávají zcela chladným, jako například v povídce *Strakatý pás*, v níž se snaží zabránit vražednému plánu doktora Roylotta. S ním se tváří v tvář setkává přímo na Baker Street a také v této situaci projevuje svůj smysl pro humor. Když ho Roylott nazývá poskokem policie, Holmes ho pouze suše vyzve, aby za sebou při odchodu zavřel dveře, protože do

45 *Velká kniha příběhů Sherlocka Holmese*, ed. Otto Penzler, str. 27 – 28.

46 *Příběhy Sherlocka Holmese*, str. 249.

47 *Návrat Sherlocka Holmese*, str. 21.

48 *Tamtéž*, str. 181.

49 FIDO, Martin. *Svět Sherlocka Holmese*, str. 9.

místnosti značně táhne. Když tento jeho protivník demonstruje svou sílu, ohne ocelový pohrabáč a vztekle odejde, načež Holmes pohrabáč narovná zpátky do původního tvaru.⁵⁰ Na Baker Street ho navštívil také snad jediný protivník, který se mu svými schopnostmi a intelektem vyrovnal, profesor Moriarty. Ten mu vyhrožuje zničením, pokud bude dál hatit práci jeho zločinecké organizace. Podobný humor jako v předešlém příkladu využije Holmes i zde, když Moriartymu oznámí, že pro potěšení z jejich rozmluvy zanedbává důležité povinnosti, které ho čekají jinde.⁵¹ V již zmíněném případě *Umírajícího detektiva* lstí přinutí svého protivníka, aby se ke zločinům doznal sám. To ostatně není jediný případ, Holmes naopak velmi často pachatele „pouze“ odhalí a ten své motivy nakonec vyjeví sám. Z povídek, v nichž k této situaci dojde, lze jmenovat například *Ďáblovo kopyto*, *Opatské sídlo*, *Školu v Priory* či méně známého *Černého Petra*. V tomto se Holmes liší například od Hercula Poirota, který si potrpí na velká teatrální objasnění zločinů včetně falešných obvinění, než nakonec odhalí celou pravdu se vším všudy krok za krokem. Poirot bere tuto chvíli jako velké finále a svůj triumf, protože se se svými myšlenkovými pochody příliš nesvěřuje, opět na rozdíl od Holmesa. Ten se o své nápady naopak dělí, načež na konci příběhu si nitky, které mu uniknou, rád nechá vysvětlit právě od pachatele či jiných zainteresovaných osob a svou zálibu v teatrálnosti využívá ve formě převleků už během pátrání. Vysvětlení ve stylu Agathy Christie Holmes nabízí například v *Psu baskervillském*, či v *Případu totožnosti*, jinak se k podrobnějším analýzám pouští zejména při vysvětlování svých dedukcí (např. úvodní analýza Watsona při jejich prvním setkání ve *Studii v šarlatové*). Přesně takového Holmesa, jenž byl popsán v této kapitole, lze vidět v podání Jeremyho Bretta.

4.3 Benedict Cumberbatch

Jeremy Brett v soutěži popularity nachází silnou konkurenci v Benedictu Cumberbatchovi, který je naopak Holmesem velmi moderním, dějově převedeném do 21. století. Toto pojetí postavy není jediné – v USA mezi lety 2012 – 2019 vznikl seriál *Sherlock Holmes: Jak prosté (Elementary)*, v titulní úloze s Johnnym Lee Millerem. Kromě skutečnosti, že Holmes v tomto seriálu žije v současném New Yorku, doznala změny také postava Watsona. Ten je zde ženou, doktorku Joan Watsonovou ztvárnila herečka Lucy Liu. Detektiv byl velkou inspirací také pro postavu dr. House v podání Hughu Laurieho ze stejnojmenného seriálu. Cumberbatchův Holmes je geniální úplně ve všem, kromě citů k Ireně Adlerové je prakticky zcela asociální a právě kvůli kombinaci své geniality a nulové empatie působí arogantně a často se stává, že své přátele nevědomky urazí, což se zde často děje jednak Watsonovi (v průběhu seriálu s ním proto

⁵⁰ *Příběhy Sherlocka Holmese*, str. 340.

⁵¹ *Vzpomínky na Sherlocka Holmese*, str. 226.

hned několikrát nemluví, hned tady tedy lze spatřit první změnu oproti kánonu), ale třeba také patologce Molly Hooperové, která je do Sherlocka zamilovaná. Když mu chce na vánočním večírku vyznat lásku, Sherlock dedukuje, že má nového přítele, na němž jí záleží, protože dárek pro něj (tedy pro Sherlocka, což on netuší) je oproti ostatním jako jediný pečlivě zabalený v rudém papíru sloužícím jako asociace nebo úmyslné zdůraznění k její rtěnce a upozorní na Mollyinu snahu „kompenzovat velikost rtů a poprsí.“⁵² Až poté zjistí, že dárek je pro něj. Následně je sice schopen se omluvit, ale situaci pro změnu zase zkazí mobilní vyzvánění nastavené pro hovory s Irenou Adlerovou.

Doylův a prakticky i jakýkoliv další Holmes má největší „mezery“ právě pouze v mezilidských vztazích a empatii, tedy v tom nejdůležitějším, ačkoliv zde sluší připomenout výše zmíněný Watsonův seznam Holmesových znalostí a neznalostí, ten se ale týká především různých vědních oborů. Originální Holmes je ovšem rozhodně mnohem galantnější k ženám. Ačkoliv pro seriál vytvořená postava seržantky Donovanové o něm v tomto zpracování tvrdí, že jednou najdou mrtvolu a Sherlock bude jejím vrahem, protože je psychopat a nevydrží zločinům jen přihlížet, Holmes zde sám o sobě tvrdí, že není psychopat, ale vysoce funkční sociopat.⁵³ Zatímco Holmes 19. století řešil problémy na tři dýmky, tento má problém na tři nikotinové náplasti. Doktor Watson tentokrát nepotřebuje ani ty, protože nekouří vůbec. Oba jsou zde většinou postav z počátku považováni za partnery – homosexuály a přizívají tak letitou a oblíbenou teorii, oba také provozují vlastní blogy namísto psaní knih či vědeckých studií. Sherlock si umí v hlavě zvizualizovat mapu Londýna, ve kterém zná každou ulici a proto když je potřeba, dokáže díky tomu využít různé zkratky, ať jsou jakékoliv. Na místě činu často ostatní osočuje, že ho ruší koukáním a přemýšlením (nikoliv hlasitým) a při vysvětlování mluví extrémně rychle a má řadu dlouhých monologů, většinu z nich tvoří jeho dedukce a vysvětlování různých skutečností. Cumberbatchův Holmes se svými schopnostmi rád chvástá a proto vysvětluje vše, co jen může. V tomto podání může připomínat jiné populární postavy, zejména Sheldona Coopera ze seriálu *Teorie velkého třesku*.

Seriál z produkce BBC je společným dílem tvůrců Stevena Moffata a Marka Gattise.⁵⁴ Obsahuje celkem 13 epizod natočených mezi lety 2010 a 2017. Často v nich prvky hned

---

52 *Sherlock S02E01 (2012)*, 43. minuta

53 *Sherlock S01E01 (2010)*, 57. minuta.

54 Steven Moffat a Mark Gattis do současnosti převedli také další klasické literární charaktery – v roce 2007 postavy Jekylla a Hyda v minisérii *Jekyll*, v roce 2020 to pak byl *Dracula* ve stejnojmenném třídílném seriálu. Oba také pracovali na nové verzi britského sci-fi seriálu *Doctor Who (Pán času)*, Moffat byl v letech 2010 – 2017 jeho hlavním scenáristou (showrunnerem).

několika původních povídek tvůrci spojili do jednoho příběhu. Též originální názvy jednotlivých dílů jsou ve většině případů inspirovány názvy povídek. První díl, *Studie v růžové*, je věrnou adaptací své předlohy, *Studie v šarlatové*. Je v ní pouze pozměněn motiv pachatele, o čemž svědčí také klíčová stopa případu. Slovo *rache*, nalezené na místě činu, v románu vyjadřuje německý výraz pro pomstu, kdežto v seriálu se jedná o nedopsané ženské jméno *Rachel* (zde navíc ještě představuje počítačové heslo). Autoři tak celý koncept zcela otočili. V knize byl první Holmesovou teorií právě německý výraz, zatímco v seriálu ženské jméno, u policistů tomu bylo naopak.

4.3.1 První série

Studie v růžové představuje Sherlockova bratra Mycrofta.⁵⁵ Ten je zároveň první z postav, která v této adaptaci dostala mnohem více prostoru. Kromě jediné se objevil ve všech epizodách. Tvůrci z něj udělali prakticky přesný opak toho, jak ho vymyslel Doyle. Původní Mycroft je zavalitý muž, mnohem chytřejší než Sherlock, není ovšem schopen své nadání uplatnit v praxi – „*nehodlá se namáhat, nemá ani ctížádost, ani energii. Kdyby detektivní umění začínalo a končilo uvažováním v křesle, byl by můj bratr největším kriminalistou všech dob.*“⁵⁶ Veškerý svůj čas tráví v Diogenově klubu, jehož je spoluzakladatelem a který se nachází naproti jeho bytu. Později se dozvídáme, že „*je britská vláda, nejnepostradatelnější člověk v zemi, Zaujímá jedinečnou pozici. Sám ji vytvořil. [...] Již častokrát ovlivnilo jeho dobrozdání rozhodujícím způsobem brtskou politiku.*“⁵⁷ Mycroft ví všechno o všem a co neví, dokáže snadno zjistit. Většinou si v tom vystačí sám, ale když je zapotřebí větší akce (jako v případě *Řeckého tlumočnicka*, v němž ho Doyle představil) nebo jde o problém státního či mezinárodního významu, jako v případě Bruce-Partingtonových dokumentů, neváhá se obrátit na svého mladšího bratra. V seriálu je štíhlý, na jeho literární předobraz naráží jen pár Sherlockových hlášek a pak také speciální epizoda *Přízračná nevěsta*. V té se tvůrci na skok vrátili k charakterům tak, jak byly stvořeny Doylem. Definice Mycroftova zaměstnání zní z Holmesových úst v seriálu sice podobně: „*On je britská vláda, pokud zrovna nepředstavuje britskou tajnou službu nebo CIA,*“ vztah mezi bratry je tu ale o poznání složitější. Příliš si nerozumí, nedůvěřují si (zejména Sherlock Mycroftovi), občas se pohádají, a když se na scéně Mycroft objeví úplně poprvé, nedozvíme se ani, o koho jde. Působí jako záporná postava, což jen přizívá tvrzením, že Sherlock by o něm řekl, že je jeho úhlavní nepřítel.

55 Doyle ho umístil do čtyř povídek – *Řeckého tlumočnicka*, *Posledního případu*, *Prázdného domu* a *Bruce-Partingtonových dokumentů*.

56 Vzpomínky na Sherlocka Holmese, str. 169.

57 Poslední poklona Sherlocka Holmese, str. 80,81.

Inspektor Scotland Yardu Lestrade byl v holmesovském cyklu jen jedním z mnoha profesionálních policistů. Holmes měl nejráději inspektora Gregsona, se kterým v kánonu spolupracoval čtyřikrát, nejčastěji se ale objevuje inspektor Lestrade,⁵⁸ vystupuje celkem ve třinácti příbězích. V tomto seriálu, obdobně jako Mycroft, chybí pouze v jediné epizodě. U obou postav jde o *Slepého bankéře*, druhou epizodu první řady. Skutečnost, že Doyle nikdy neprozradil Lestradovo křestní jméno (čtenář ví jen to, že začíná na G), dala vzniknout skutečnosti, které Holmes nevěří – že se jmenuje Greg. Protože není schopen si jeho jméno zapamatovat, v průběhu seriálu ho oslovuje různými křestními jmény.

Holmesův vztah k Lestradovi je v tomto seriálu oproti předloze poněkud rozdílný, zejména v první sérii, v průběhu dalších dílů se proměňuje a stává se oboustranně mnohem více přátelštějším. Zatímco v prvních dílech si vykají, v pozdějších sériích přecházejí na tykání. Hned v první epizodě říká Lestrade Sherlockovi že porušuje pravidla už tím, že ho vůbec pouští na místo činu, načež Sherlock odvětlí, že je to proto, že ho potřebuje, a Lestrade přiznává, že je to pravda.⁵⁹ Lestrade v tomto zpracování projevuje svou profesionalitu hned v několika případech, kdy je nucen považovat Sherlocka za jednoho z podezřelých (jak v úvodním díle, tak v závěru druhé řady), což je oproti jejich literárnímu vztahu zcela nová rovina, ta je ovšem dána zejména tím, že Doyle nikdy před Holmese nepostavil žádný problém, jehož by mohl být teoretickým viníkem. Holmesovi a Lestradovi se tato práce věnuje ještě níže.

Nedílnou součástí Holmesových příběhů je také jeho domácí, paní Hudsonová. Její úloha spočívala v udržování pořádku v bytě, což byl velmi obtížný úkol, neboť Holmesova nepořádnost je popisována často a zůstává neměnná, dále v přípravě snídaní, obědů a večeří a v neustálém lamentování nad Holmesovým chováním. Přesto to byla domácí oddaná a svého nájemníka měla velmi ráda. I ona se v tomto seriálu dočkala velkého prohloubení, zejména co se její minulosti týče. Holmes v minulosti usvědčil jejího manžela, šéfa drogového kartelu, ze dvou vražd a zasloužil se tak o to, aby dostal trest smrti. V původních povídkách o ní není řečeno prakticky nic – v povídce *Námořní smlouva*, že „její kuchyně je sice poněkud jednotvárná, ale o tom, jak má vypadat dobrá snídaně, má správnou představu – jako nějaká Skotka.“⁶⁰ Doyle nikdy neprozradil ani to, jestli vlastně někdy byla vdaná, ani její jméno a koneckonců ani to, jestli je skutečně Skotka. Tvůrci seriálu z ní ve třetí sérii udělali Marthu Louise, rozenou Sissonovou. Divák se také dozvídá, že je bývalou striptérkou, částečně napravenou alkoholičkou

58 Gregsona i Lestrada považuje za jednooké mezi slepými, za nejlepší detektivy Scotland Yardu.

59 *Sherlock S01E01*, 26. minuta.

60 *Vzpomínky na Sherlocka Holmese*, str. 214.

a manželovi s řízením kartelu pomáhala stran účetnictví. Hned v prvním díle paní Hudsonová upozorňuje, že je pouze domácí, nikoliv hospodyně. Původní postava zastávala obě funkce, ale ve výsledku byla spíše hospodyní.

Druhý díl první řady, *Slepý bankéř (The Blind Banker)*, neodkazuje na žádné Doylovo dílo, ale na název detektivního románu amerického spisovatele Johna Dicksona Carra *The Blind Barber (Slepý holič)*. Ústřední motivy ovšem vycházejí z příběhů *Tančící figurky*, *Údolí strachu* a *Znamení čtyř*. Oněmi tančícími figurkami v předloze jsou kresby panáčků. Jde o šifry, a tedy o tajné zprávy, kterými je silně rozrušena žena Holmesova klienta. V seriálu byly figurky nahrazeny čínskými znaky, ty pro změnu symbolizují číslice odkazující na čísla stránek, řádek a slov v jedné z knih, „o nichž lze předpokládat, že je má doma každý.“⁶¹ Po jejich rozluštění vychází najevo tajný vzkaz. Tento způsob šifry – varování – byl užit hned v první kapitole *Údolí strachu*, onou knihou byla ročenka, v seriálu byla ovšem šifra odkazující ke knize jen jednou z možností. *Znamení čtyř* zpracovává klasický motiv zamčeného pokoje. Jedná se o situaci, kdy je v pokoji zamčeném zevnitř, nacházejícím se vysoko v patře, ze kterého nevedou žádné schůdné cesty dovnitř ani ven, nalezena mrtvola, přičemž vše na první pohled nasvědčuje tomu, že v místnosti došlo k sebevraždě. Přesně to je případ onoho titulního bankéře. K němu se, stejně jako ke své oběti ve *Znamení*, pachatel prostě vyšplhal oknem a stejnou cestou se vrátil.

Velkým stínovým hráčem v případě *Slepeho bankéře* (a předešlé *Studie v růžové*) je James Moriarty. Stejnou úlohu zastává také v *Údolí strachu*. Holmes o něm ví, mluví o něm, dosud se s ním ale nesetkal – Moriarty pouze vše ovládá z ústraní. Zatím. Na scénu totiž přichází v závěrečné *Velké hře*. Zadává Holmesovi sérii úkolů (aniž by ten znal jeho totožnost), které musí vyřešit do stanoveného časového limitu, jinak zemřou nevinní lidé, které Moriarty drží na nejružnějších místech jako rukojmí. Úkoly mají prověřit Holmesovu inteligenci a jsou plné referencí – první vzkaz pro Sherlocka je napsán na českém papíře (odkaz na *Skandál v Čechách*). Je zmíněno také *Pět pomerančových jadérek*, varování před blížící se smrtí, za kterým v povídce stojí Ku-Klux-Klan. Mycroft pak, stejně jako v předloze, pověří bratra pátráním po přísně tajných odcizených *Bruce-Partingtonových dokumentech*. Odkazy na Česko jsou zde ještě rozšířeny pracovníci muzea slečnou Wenceslasovou a nájemným vrahem zvaným Golem. Jedna z hádanek je založená na Holmesově neznalosti sluneční soustavy a astronomie z Watsonova seznamu (přičemž Holmes tyto své nedostatky vysvětluje tím, že nejsou důležité).

---

61 DOYLE, Arthur Conan. *Údolí strachu*, str. 174.

Protože Holmes je i ve 21. století detektivním poradcem, moderní Moriarty získal obdobný titul. Nejde už o Napoleona zločinu, ale o zločineckého poradce, stojícího za každým zločinem, který byl v první sérii třeba jen zmíněn. Všichni o něm vědí, ale nikdy ho nikdo neviděl. V tom se ostatně od své předlohy neliší. Původní charakter se také drží v ústraní tak dlouho, jak to jen jde. Zločiny sice plánuje, ale nijak do nich nezasahuje. Řídí rozsáhlou zločineckou organizaci fungující po celém světě. A zatímco jeho agenti jsou odhalováni a zatýkáni, on stále zůstává v bezpečí a neodhalen – až do doby, kdy mu s Holmesem dojde trpělivost a rozhodne se ho jednou provždy zbavit a dojde mu, že bude nejlepší, když to udělá osobně. Je starší než Holmes, dříve kdysi skutečně vyučoval na univerzitě matematiku, kvůli bližší nespecifikovanému skandálu byl však odejit, řešení ovšem nabízí nekanonický film *Pyramida hrůzy*. V knize *Sherlock Holmes z Baker Street* rozvíjí její autor William S. Baring-Gould situaci, že vyučoval i samotného Holmese,⁶² trochu jinak. Zde se lze dočíst, že ho coby soukromého učitele pro svého syna najal Siger Holmes. Moriarty Sherlockovi v inteligenci rozhodně zdárně konkuruje. Moderní Moriarty sice profesorem není, zato je Holmesovým neméně geniálním vrstevníkem. V seriálu ho ztvárnil Andrew Scott, a v důsledku tohoto hereckého podání může působit jako šílenec, možná dokonce psychopat, o čemž koneckonců svědčí jeho výše popsané činy.

4.3.2 Druhá série

Úvod druhé série, *Skandál v Belgravii*, odkazuje svým názvem i postavou Ireny Adlerové zejména na příběh *Skandál v Čechách*, ale jak název napovídá, děj tentokrát nesahá až za hranice, ale přesouvá se do luxusní londýnské čtvrti. Ve formě zmínek jsou zde parafrázovány názvy povídek *Stříbrný lysáček* (jako *Stříbrný rypáček*) a ze *Spolku ryšavců* se stal *Spolek zvědavců*.

V následujícím díle se autoři chopili nejslavnějšího případu, na ČT se film vysílal pod názvem *Psisko baskervillské*. Hned po úvodních titulcích vidíme Holmese s harpunou, což je odkaz na případ *Černého Petra*, v němž právě harpuna posloužila jako vražedný nástroj, a scéna, ve které Holmes tvrdí, že uzavřel sázku o peníze s Watsonem, aby získal informace, pochází z povídky *Modrá karbunkule*, jinak se ale zde, podobně jako v minulé epizodě příliš viditelných referencí neobjevuje. V tomto zpracování je Baskerville přísně tajné výzkumné středisko biologických a chemických zbraní, ve kterém doktorka Mortimerová (v předloze muž), provádí genetické pokusy na zvířatech. Původní pes je skutečný, natřený fosforem, aby v noci

---

62 BARING-GOULD, William S. *Sherlock Holmes z Baker Street*, str. 22.

světélkoval, zde se jedná „pouze“ o účinek halucinogenní drogy P.S.I.S.K.O. (H.O.U.N.D.), která dokáže ovlivňovat myšlení lidí. Podobnou drogu se stejnými účinky použil na své oběti vrah v povídce *Ďáblovo kopyto*. Poprvé je zde také představena Holmesova paměťová technika – palác myšlenek.

Závěr série opět vrací na scénu Jima Moriartyho. Název *Reichenbašský pád* naráží na Reichenbašské vodopády ve Švýcarsku, u kterých v *Posledním případě* došlo k osudovému souboji obou protivníků. Ty se zde objeví pouze ve formě obrazu malíře J. M. W. Turnera, jenž Sherlock našel poté, co byl ukraden. Od té doby je znám jako „hrdina od Reichenbachu.“ Moriarty mezitím prolomí bezpečnostní kódy několika důležitých britských institucí, dostane se ke korunovačním klenotům a přímo v Toweru si je nasadí na hlavu. Poté se nechá dobrovolně zatknout a bez jakékoliv obhajoby je shledán nevinným. Poté navštíví Sherlocka přímo na Baker Street (tuto návštěvu vykonal i v *Posledním případě*) a rozehraje další hru, v níž ho poštví proti policii a sám si vytvoří novou identitu, podle níž je pouze hercem, jehož Holmes najal, aby měl pořádného protivníka. Závěrečný střet se pak uskuteční na střeše nemocnice sv. Bartoloměje. Aby Watsona odklidil z cesty, Moriarty ho ve Švýcarsku od vodopádů odlákal falešnou zprávou o Angličance umírající v hotelu, v němž byli ubytováni. V seriálu učinil totéž, když Watson obdržel informaci o postřelené paní Hudsonové. Tu na Baker Street samozřejmě našel zcela v pořádku. Předtím, než si Moriarty prostřelí hlavu, prozradí Sherlockovi, že musí spáchat sebevraždu skokem ze střechy – jen to odvolá vrahy, kteří mají za úkol zlikvidovat Johna, paní Hudsonovou a Lestrada. Oproti předloze zde Watson smrti svého přítele přihlíží. A zatímco všichni věří, že je Sherlock mrtvý (důvod k pochybám není), těsně před závěrečnými titulky divák zjišťuje, že svůj pád přežil.

V úvodu epizody je zmíněn také Ricoletti. O tomto případě bude ještě řeč později, původní zmínka o něm se objevuje v povídce *Musgraveský rituál*.

4.3.3 Třetí série

Mary Morstanová, později manželka doktora Watsona, byla Holmesovou klientkou v *Podpisu čtyř*, pojednávajícím o velkém pokladu z Agry. Později vystupuje ještě v povídkách *Záhada Boscombského údolí* a *Ohyzdný žebřák*. Více už se v kánonu neobjeví, jen je čas od času zmíněna. V různých adaptacích má jednoduchou úlohu – není ničím víc, než Watsonovou snoubenkou či manželkou. Celá záležitost Watsonova manželství je ovšem natolik zvláštní, co se týče různých zmínek a datací případů, že mezi dnešními holmesology je jako fakt všeobecně

přijímáno tvrzení, že Watson byl ženatý celkem třikrát,⁶³ ačkoliv Doyle nic takového nezmiňuje. Jde jen o další důkaz toho, že ačkoliv důkladně přemýšlel nad zápletkami svých příběhů, s kontinuitou ani ničím dalším si příliš hlavu nelámá. Mary každopádně ze všech vedlejších postav cyklu prošla v této adaptaci nejspíše největší proměnou, tvůrci z ní totiž postupem času udělali tajnou agentku s minulostí zabijáka a žijící pod falešnou identitou. Poprvé se objevuje v úvodu třetí série.

Prázdný pohřebák je o vyšetřování případu až v druhém plánu, náplní epizody je hlavně v první polovině stopáže zábavné teoretizování postav o tom, jak Holmes mohl přežít pád ze střechy a následném odhalení, zda je některá z nich alespoň trochu pravdivá. Za těmi stojí členové Andersonem založeného titulního prázdného pohřebáku – skupiny nadšenců věřících, že Holmes žije. Český i původní název (*Empty Hearse*) epizody odkazují na povídku *Prázdný dům*. Na začátku epizody Watson nosí nevkusný knír, což je odkaz na Watsona původního, k němuž knír neodmyslitelně patří. Scéna, v níž Sherlock a Mycroft hrají dedukční hru a trumfují se ve svých schopnostech, je velmi podobná té z *Řeckého tlumočnicka*. Během několika vteřin stihne Holmes během epizody vyřešit *Případ totožnosti*. V této povídce se otčím klientky vydává za jejího snoubence, aby mohl dál žít z jejího dědictví – to ona samozřejmě netuší, a o snoubence, který krátce před svatbou zmizel, se proto strachuje. Epizoda vychází ještě z jiné Doylovy povídky, ve které se ovšem Holmes nevyskytuje. Zatímco ve *Zmizení zvláštního vlaku* zmizí mezi dvěma stanicemi naprosto nepochopitelně a bez jakýchkoliv stop celý vlak, zde je to vagon nočního metra a s ním jeho jediný pasažér.

Ve *Znamení tří* stojí Sherlock před zatím vůbec největší výzvou – tou je slavnostní proslov, který má jakožto svědek přednést na svatbě Watsona a Mary. Nakonec si s ním poradí po svém a povypráví svatebčanům o několika zajímavých případech. Kromě názvu odkazuje na *Podpis čtyř* ještě případ jedovatého obra (v předloze šlo o trpaslíka s jedovou foukačkou, příslušníka výškou malého národa obývajícího Andamanské ostrovy) a jednak postavou Jamese Sholta. Zatímco ten je zde Johnův velící důstojník, v předloze byl John Sholto jedním ze čtyř mužů, kteří si rozdělili podíl na pokladu z Agry. A jeho vrah, Jonathan Small, je na svatbě také přítomen. Motiv vraždy nanečisto, o němž epizoda zejména pojednává, využila Agatha Christie ve své knize *Tragédie o třech jednáních (Three Act Tragedy)*.

---

63 Ve své knize, fiktivním životopisu *Sherlock Holmes z Baker Street*, s tímto tvrzením pracuje William S. Baring-Gould, třetí paní Watsonová je zmíněna také v románu Mitche Cullina *Mr. Holmes*.

Po smrti Moriartyho bylo samozřejmě nutné přivést na scénu nového protivníka. Tím se ve třetí sérii stal mediální magnát Charles Augustus Magnussen. Postava je inspirována Charlesem Augustusem Milvertonem ze stejnojmenné povídky. V ní byl tento muž, původem z Austrálie, Holmesem popsán jako „*král všech vyděračů*.“⁶⁴ Případ, který svede jejich rozdílné cesty dohromady, zavede Holmese až do Milvertonovy domácnosti, v níž jako klempíř Emmett naváže blízký vztah s jeho služebnou – dokonce se s ní zasnoubí. Výchozí zápletka je v seriálu totožná. Magnussen, ztvárněný dánským hercem Larsem Mikkelsenem, se objevil ve dvou epizodách – jen krátce už v úvodu třetí řady, naplno se ovšem projeví až ve finále série, v dílu s názvem *His Last Wow*. dávajícího svým názvem vzpomenout na povídku *His Last Bow*, tedy na *Poslední poklonu*. Epizoda obsahuje také scénu z povídky *Ohyzdný žebrák*, v níž se Watson na žádost své známé vydá do opiového doupěte, aby v něm našel jejího manžela (v epizodě syna). V něm ke svému překvapení navíc ještě narazí na Holmese vyšetřujícího „v přestrojení“ případ, což Watsona vzhledem k Holmesovu vztahu k drogám znepokojí, a také (v epizodě) na Wigginsa, jenž není dospívajícím členem Malých příležitostných detektivů, ale patří k Holmesově síti bezdomovců a navíc má skvělé pozorovací schopnosti a znalosti o lécích a drogách.

4.3.4 Vánoční speciál

Ve Vánočním speciálu mezi třetí a čtvrtou sérií, v již zmíněné *Přízračné nevěstě*, tvůrci pracují také s příběhem nazvaným *Pět pomerančových jaderék*. V obou zpracováních věští tato jaderka – příchozí budoucím obětí poštu – smrt. Zatímco originál je dává do souvislosti se skutečnou tajnou společností Ku-Klux-Klan, scenáristé seriálu je využili právě pro motiv pomstychtivého přízraku nešťastné nevěsty. Tato epizoda dává blíže nahlédnout do Holmesova tzv. paláce myšlenek, a téměř celá se tak odehrává pouze v jeho hlavě. Za pomoci své geniální mysli se hrdina snaží přijít na to, jak je možné, že prokazatelně mrtvý Moriarty se nejspíš vrátil. Situace mu totiž připomíná dávný nevyřešený případ Ricolettiho nevěsty a tak přemýšlí, jak by případ řešil, kdyby žil v 19. století. Celý tento neobvyklý výlet s tradiční stopáží hodiny a půl ve skutečnosti trvá jen několik málo minut. Vzhledem k návratu do viktoriánské éry dostáváme klasického Sherlocka – s Watsonem si vykají, Watson nosí knír, epizodu provázejí jeho voiceovery a epizoda začíná úvodními slovy *Studie v šarlatové*. Je zde zmíněna Watsonova spisovatelská kariéra, magazín Strand, vánoční případ Modré karbunkule, řecký tlumočník pan Melas, Holmes si žádá Watsonovu přítomnost u případu telegramem se slovy „Přijďte neprodleně, pokud se vám to hodí. Pokud ne, přijďte rovněž.“ Tato situace se objevila

---

64 DOYLE, Arthur Conan. *Návrat Sherlocka Holmese*, str. 146.

ve *Šplhajícím muži*.⁶⁵ Naopak Watsonova otázka adresovaná Holmesovi: „Co to bylo dnes? Morfium, nebo kokain?“ se vyskytuje v *Podpisu čtyř*.⁶⁶ Ocitáme se opět u Reichenbašských vodopádů, ale protože se celá osudová scéna odehrává pouze v Sherlockově mysli, je u nich kromě něj a Moriartyho přítomen také Watson a má jiné vyústění.

4.3.5 Čtvrtá série

Čtvrtá série obsahuje taktéž tři epizody – první z nich má název *Šest Železných dam* a hlavní motiv přenáší z příběhu *Šest Napoleoni*. V ní po celém městě kdosi ničí busty slavného vojevůdce (v seriálu je nahradily busty bývalé britské premiérky Margaret Thatcherové). Vysvětlení, že je pachatelem prostě jen nějaký blázen, který nemá rád zobrazenou osobu, se brzy ukáže jako nedostatečné – za těmito činy je totiž mnohem víc, pachatel se navíc zaměřuje pouze na busty, veškerá jiná zobrazení ho nechávají zcela chladnými. V povídce je totiž v jedné z bust ukryt drahý diamant – černá perla Borgiů (ta je v epizodě několikrát zmíněna), v seriálu případ souvisí s temnou minulostí Mary Watsonové, dnes matky malé Rose. Dozvídáme se tak o novém významu slova AGRA – kromě indického města jde též o akronym počátečních jmen čtyř agentů, ke kterým patřila právě Mary. Divák také může zachytit slovní či textové reference na povídky *Inženýrův palec*, *Voják bílý jako stěna*, *Lví hřívá* a *Žlutá tvář*.

Další díl, *Skomírající detektiv* (původní příběh má název *Umírající detektiv*) přivádí na scénu, stejně jako jeho předloha, dalšího velkého Holmesova protivníka, Culvertona Smithe. Zatímco Watson se vyrovnává se smrtí Mary, k níž došlo v minulé epizodě a se Sherlockem nemluví, Mary stále vidá ve svých představách a Sherlock mezitím budí dojem, že definitivně zešlel. Cituje Shakespeara, bloudí po městě, má halucinace a opět bere drogy a pod jejich vlivem se chová nepříčetně. V předloze je Watson zburcován paní Hudsonovou, že Holmes umírá. Od doby, kdy mu poštou přišel záhadný balíček, nejí, nepije, blouzní a je mrtvolně bledý. Jde o další jeho velkolepý herecký trik – předstírá, že se nakazil sumaterskou říční horečkou, na kterou je expert zákeřný vrah Culverton Smith. Holmes z něj musí dostat přiznání, což je možné právě jen takto. Moderní Smith je podnikatel a filantrop, jenž pro zábavu vraždí lidi. Holmes to o něm ví, ale Smith je dosud nepotrestán, protože nikdo nemá důkaz. A o jeho zločinech navíc nikdo další nic netuší. Jsou zmíněny povídky *Domácí pacient* (travič Blessington), Poeovy *Vraždy v ulici Morgue* s Dupinem (vraždící orangutan) a když Holmes připomíná případ deseti podezřelých, z nichž všichni byli vinni, mohlo by se jednat o další připomenutí děl Agathy

65 DOYLE, Arthur Conan. *Poslední poklona Sherlocka Holmese*, str. 321.

66 DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese*, str. 103.

Christie, zejména románu *Až tam nezbyl žádný* (*And Then There Were None*),⁶⁷ Podobnou pointu má také *Vražda v Orient-Expresu* (*Murder on the Orient-Express*), ve které vystupuje Hercule Poirot. Na scénu zde vstupuje také další nástupce Moriartyho, tentokrát stvořený samotnými tvůrci – Euros Holmesová, utajená sestra Mycrofta a Sherlocka. První z nich se jí bojí, druhý si jí vůbec nepamatuje. Euros byla celý život zavřena v ústavu. Nyní z něj utekla a plánuje pomstu. O ní a rodinné historii Holmesových vypráví závěrečná epizoda celého seriálu, *Poslední případ*.

Euros je od dětství zavřena na ostrově Sherrinford,⁶⁸ v pevnosti, která je Mycroftem popsána jako něco víc, než jen vězení a blázinec. Jedná se o místo, na němž jsou drženi všichni „neudržitelni.“⁶⁹ Pod svou správou ho má právě Mycroft a to hlavně kvůli Euros, jež byla do zařízení převezena poté, co zapálila rodinné sídlo Holmesových, Musgrave.⁷⁰ Sherlock, Mycroft a John se do pevnosti vydají – Euros, nejgeniálnější ze sourozenců, ale zároveň zcela šílená, jim dává řadu hádanek a výzev, kterým musejí čelit. Sherlock například musí uhodnout, který ze *Tří Garridebů* je vrah. V samotném závěru se pak objevují ještě originální *Tančící figurky* a v úplně posledním záběru, v němž Sherlock a John vybíhají z domu na ulici je ukrytý odkaz na Basila Rathbonea, jednoho z nejoblíbenějších představitelů Holmese – dům totiž nese jméno Rathbone Place.

4.3.6 Shrnutí

Tvůrci *Sherlocka* jsou fanoušky Doylových předloh, což je znát na ohromném množství referencí a odkazů. Kromě snadno odhalitelných, jež zmiňuje i tato bakalářská práce, ale jednotlivé epizody seriálu ukrývají také odkazy skrytější, shromážděných na webových stránkách bakerstreet.fandom.com (Baker Street Wiki). Tato skutečnost svědčí o jejich opravdu hluboké znalosti adaptované látky. Často kopírují též celé původní dialogy a monology, a to jak ve stejných situacích, tak v nových či pozměněných. Kromě již zmíněných, tedy pozorovací soutěže mezi bratry a neexistující sázkou mezi Holmesem a Watsonem, lze jmenovat i další. V závěru druhé série (epizoda *Reichenbachův pád*) odhaluje Sherlock totožnost ženy, vydávající se za jeho fanyнку, ve skutečnosti reportérky toužící získat s ním rozhovor. Holmes zde provede stejnou dedukci jako v povídce *Případ totožnosti*. V obou případech si všimne otláčeniny od

---

67 Původní název knihy je *Deset malých černoušků* (*Ten Little Niggers*).

68 Sherrinford bylo Doylem původně zamýšlené jméno pro Sherlocka. Podle životopisu *Sherlock Holmes z Baker Street* byl Sherrinford dalším jeho bratrem.

69 *Sherlock S04E03* (2017), 15. minuta.

70 Dle povídky *Musgraveský rituál*. Reginald Musgrave, majitel stejnojmenného rodinného sídla, byl Holmesovým spolužákem.

stolu a skvrn od inkoustu na jejím zápěstí.⁷¹ Zatímco v povídce se jedná o klientku a se svou dedukcí seznamuje Watsona, v seriálu hovoří přímo s reportérkou. Jedná se však jen o dva krátké postřehy, zbytek pozorování je již vystavěn odlišně. Totožná je také jeho úvodní dedukce Watsona při jejich seznámení, jen hodinky z předlohy zde nahradil mobil. V závěru povídky *Žlutá tvář* žádá v důsledku svých chybných úvah Watsona, aby vždy, když si bude myslet, že přeceňuje své schopnosti, nebo naopak věnuje případu menší pozornost, než by si zasloužil, mu „laskavě zašeptal do ouška“ slovo Norbury (dějiště případu). O totéž v epizodě *Šest Železných dam* prosí paní Hudsonovou po smrti Mary.⁷² Jen slovo Norbury zde označuje paní Norburyovou, jejíž kulka Mary zasáhla, ačkoliv původním cílem byl on.

Z vedlejších postav, postrádajících v předlohách vývoj i hlubší charakteristiku, vytvořili plastické, plnohodnotné, scenáristicky i divácky atraktivní figury s bohatou minulostí ovlivňující současné seriálové dění. Totéž platí také přímo o Sherlocku Holmesovi, ani v jeho případech se totiž Doyle jeho minulostí a rodinnými vztahy až na několik drobných výjimek příliš nezabýval. Z důvodu přenesení látky do současnosti bylo potřeba zatraktivnit i samotnou titulní postavu. Do 21. století by Holmes století 19. nejspíš příliš nezapadal a zvýraznění jeho asociálnosti a ještě větší prohloubení jeho geniality vedoucí k sociopatii se nabízí. Tehdejší popularita *Teorie velkého třesku* a její postavy Sheldona na tomto rozhodnutí též mohla mít svůj podíl. Kdyby Holmes vznikl až ve 21. století, vypadal by dost možná právě takto.

4.4 Robert Downey jr.

Na pomezí klasického a moderního přístupu stojí filmy britského režiséra Guye Ritichieho, tvůrce kultovních gangsterek. *Sherlock Holmes* z roku 2009 a jeho o dva roky mladší pokračování *Sherlock Holmes: Hra stínů* (*Sherlock Holmes: A Game of Shadows*), mají v hlavních rolích Roberta Downeyho jr. (Holmes) a Jуда Lawa (Watson).⁷³ Oba filmy obsahují režisérův typický tvůrčí styl – moderní dynamický střih, zpomalené záběry, neschází ani akce. Jednou z Holmesových zálib je box, této skutečnosti ovšem nikdy nebylo věnováno příliš pozornosti, na rozdíl od jeho oblíbené hry na housle, chemických pokusů a zálibě v teatrálnosti a různých převlecích, v nichž se mnohokrát pustil do pátrání a vždy jimi zcela ošálil i samotného Watsona. Zde je tato skutečnost ovšem připomenuta, když se detektiv postaví přímo do ringu. Druhou opomíjenou skutečností je jeho další oblíbený sport, šerm, ten pro změnu nalezne uplatnění při závěrečném souboji s Blackwoodem na vrcholu rozestavěného Tower Bridge. Tyto

71 *Sherlock S02E03* – Reichenbachův pád, 13. minuta, *Příběhy Sherlocka Holmese*, str. 249-250.

72 *Sherlock S04E01* – Šest Železných dam, 84. minuta, *Vzpomínky na Sherlocka Holmese*, str. 51.

73 Jude Law si v mládí zahrál malou roli v epizodě *Na starém zámku v Shoscombe* v cyklu s Jeremym Brettem.

momenty ovšem nejsou jedinými akčními zástupci v tomto zpracování, druhý film obsahuje například ještě obsahuje vlakovou akční scénu. Děj obou filmů se odehrává v éře viktoriánské Anglie, tedy v období, do kterého své postavy zasadil už jejich tvůrce.

Ani jeden snímek této série neadaptuje Doylovy předlohy, ale také v tomto případě jejich tvůrci pracují s některými jejich prvky. V prvním z nich odhalí Holmes s Watsonem hned v úvodu pachatele hrůzných sériových vražd, lorda Blackwooda. Ten je odsouzen k trestu smrti, a předtím, než je na něm vykonán rozsudek oběšením, Holmesovi sdělí, že smrt nad ním nemá žádnou moc. A skutečně to začíná vypadat, že Blackwood vstal z hrobu a je stále mezi živými. Oba skeptičtí detektivové se tak musejí při svém pátrání mimo jiné ponořit také do světa černé magie. Objevuje se zde také postava Ireny Adlerové. S tou má Holmes poté, co ho dvakrát obelstila, velmi blízký vztah, dokonce si tykají. Watson v prvním filmu také Holmese seznamuje se svou snoubenkou Mary Morstanovou, která v této verzi není jejich klientkou. K filmu vznikl pětadvacetistránkový komiks, jenž sice nikdy oficiálně nevyšel, ale měl za úkol prodat nápad na zmodernizovaného Holmese studiu. V komiksu byla ztvárněna akční stránka filmu plná honiček, zápasů a přestřelek⁷⁴.

Druhý film přivádí na scénu profesora Moriartyho i jeho pravou ruku, plukovníka Sebastiana Morana. Když je nalezen mrtvý rakouský korunní princ, vše nasvědčuje tomu, že spáchal sebevraždu. Holmes je ale přesvědčen, že byl zavražděn, a že jeho smrt je součástí mnohem větší záhady, ve které má prsty právě Moriarty. Závěrečný střet dvou geniálních myslí pak nejspíš bude nejméně jednoho z nich stát život. Ten se zde též odehrává u vodopádů a tvůrci zde využívají genialitu Holmese i Moriartyho, při souboji totiž další pohyby a výpady soupeře předvídají oba, s čímž diváka film seznamuje pomocí voiceoverů obou postav. Scéna souboje odkazuje na ikonickou ilustraci Sidneyho Pageta, když oba aktéři zaujmou stejnou polohu. Protože Watson ve filmu tento případ literárně zpracovává, Hra stínů končí závěrečnými slovy Posledního případu: „*Tak tam, hluboko v tom vroucím kotli zvířené vody a šumící pěny bude navždy ležet nejnebezpečnější zločinec i největší obhájce zákona své generace [...]*“⁷⁵ a obsahuje drobné odkazy na další příběhy. Za všechny například slavný Holmesův telegram adresovaný Watsonovi: „*Pokud můžete, přijďte. Pokud nemůžete, přijďte rovněž.*“ V závěru Watson věří, že je jeho přítel mrtvý, ale divák zjišťuje, že stále žije, dokonce sedí ve Watsonově pracovně, dokonale namaskován splývá s křeslem a pozoruje svého přítele při práci.

74 RYBÁŘ, Václav; SVOBODA, Matěj; CÍFKA, Petr; RYŠKA, Karel (Moviezone.cz). *Encyklopedie komiksového filmu*, str. 229.

75 DOYLE, Arthur Conan. *Vzpomínky na Sherlocka Holmese*, str. 237.

Charakter Downeyho Holmese je velmi blízký tomu původnímu. Při komunikaci s inspektorem Lestradem používá jízlivou ironii. Hned v úvodu prvního filmu, v němž se neřídil Lestradovými rozkazy, vtrhl na jeho akci a tím ji (i jeho) zachránil, mu říká: „*Rodiče té dívky si najali mě, ne Scotland Yard. Ale proč vám nevěřili, to mi vsutku uniká.*“⁷⁶ Po pozdější akci v Londýnském parlamentu zase Watsonovi sděluje, že ho jistě potěší, „*že Lestrade sehrál svou roli výtečně. Možná si to i užíval.*“⁷⁷ A ve *Hře stínů* Moriartymu odhaluje, že „*největšímu evropskému zločinci právě sebral veškeré jmění asi nejneschopnější inspektor v dějinách Scotland Yardu.*“⁷⁸ Jeho vztah k Lestradovi je v tomto zpracování viditelně o něco méně vřelý, než v předlohách. V nich naopak Lestrada považuje za jednoho z neschopnějších policistů,⁷⁹ a Lestrade do Baker Street čas od času zavítá také na nepracovní návštěvu. V úvodu *Šesti Napoleonů* píše doktor Watson toto: „*Nebylo nikterak neobvyklé, že se u nás večer občas zastavil pan Lestrade ze Scotland Yardu a Sherlock Holmes jeho návštěvy jen vítal, neboť se tak dovídal všechno, co se dělo na policejním velitelství.*“⁸⁰ Tyto návštěvy byly oboustranně výhodné a Lestrade si z nich často odnášel Holmesovu radu či přímou pomoc.

V konverzacích s protivníky se v důsledku Holmesových vysvětlovacích pasáží nejvíce projevuje jeho velké množství textu – v prvním díle s Blackwoodem, ve druhém s Moriartym. Když zpětně vysvětluje jejich zločiny, analyzuje vše krok po kroku, po vzoru Poirotových velkých odhalení v závěrech knih Agathy Christie a tím se od originálu trochu odlišuje. Činy Blackwooda zpětně osvětluje například takto: „*K utopení vašeho otce ve vlastní vaně jste použil novějších poznatků. Riedon pro vás objevil paralyzující látku, která se aktivuje s pomocí mědi a vody, a je tudíž nezjistitelná, když se voda z vany vypustí. To by už pro mě byla hádanka, kdyby tu látku nevyzkoušel na několika nešťastných žábách...*“⁸¹ Takovéto repliky plné souvětí nejsou ve filmech výjimkou. Podobně Holmes postupuje také při prvním setkání s Moriartym ve *Hře stínů*, když ho žádá o autogram, načež analyzuje jeho rukopis, „poučuje“ Moriartyho o grafologii a objasňuje mu například, co znamená příklon a přetlak pera, a co je možné z nich vypožorovat,⁸² ani v těchto situacích tedy neztrácí humor, což ho s předlohou naopak spojuje. Ačkoliv by se v rámci těchto komunikačních prostředků nabízelo užívání neobvyklých slov a výrazů, opak je pravdou, objevují se ale odborné výrazy – to se ale týká dialogů obecně. V jedné z komunikací

---

76 *Sherlock Holmes*, 6. minuta.

77 *Tamtéž*, 96. minuta.

78 *Sherlock Holmes: Hra stínů*, 113. minuta.

79 Viz také pozn. 27

80 DOYLE, Arthur Conan. *Návrat Sherlocka Holmese*, str. 162 – 163.

81 *Sherlock Holmes* (2009), 111. minuta.

82 *Sherlock Holmes: Hra stínů* (2011), 36. minuta.

s Watsonem mu Holmes prozrazuje (a názorně předvádí), že když zahraje chromatickou stupnici, žádná reakce hmyzu na zvuk jeho houslí nenastane, ovšem když přejde k atonálním zvukům, hmyz začne kroužit proti směru hodinových ručiček.⁸³ Jde zároveň o důkaz jeho hudebních znalostí.

Jeho konverzace s Watsonem se příliš neodlišuje – když se s doktorem ve *Hře stínů* poprvé setkává Mycroft Holmes, je překvapen, že Watson není ani zdaleka tak hloupý, než jak vyplývá z Sherlockových vyprávění.⁸⁴ Holmes tedy dělá Watsona hloupějším, než ve skutečnosti je. Doylův Holmes je sice často nešťastný z dedukčních schopností svého přítele, a nejčastěji si ho dobírá právě kvůli nim, ale činí tak velmi přátelsky a zároveň stále zůstává Watsonovým učitelem, jenž si je intelligence svého přítele dobře vědom. Když v osmnácté minutě stejného filmu Watson pochybuje o jedné Holmesově akci, samozřejmě mu svůj názor sdělí: „*Jestliže si myslíte, že vás Moriarty sleduje, není tohle poněkud nápadné?*“ Holmes si o svém plánu přirozeně myslí něco úplně jiného, a proto mu odvětí: „*Je to tak nápadné, až je to nenápadné.*“ Také z této věty je cítit lehká nadsázka. Bez humoru se tak Downeyho detektiv neobejde, což ho spojuje s dalšími klasickými ztvárněními detektiva.

Holmesovu nepřilíš přívětivou stránku ve filmu poodhaluje například již výše zmíněná konverzace s Mary Morstanovou při seznamovací večeři. Mary dychtí po ukázce Holmesových schopností a detektiv samozřejmě neodmítne. Vydedukuje, že Mary je guvernánka, že náhrdelník, který má na krku, je půjčený a že zrušila zasnoubení a teď v Anglii hledá lepší partii. A zde se nachází jádro problému. Mary na to Holmesovi řekne, že jeho dedukce je ve všech bodech správná, ovšem kromě jednoho, a chrstne mu do tváře víno. Pak mu prozradí, že její snoubenec zemřel a odejde.⁸⁵ Tvůrci nám tak zároveň ukazují jeden z nemnoha Holmesových omylů.

4.5 Pyramida hrůzy

Film *Pyramida hrůzy (Young Sherlock Holmes)* z roku 1985 je často označován jako předchůdce Harryho Pottera, navíc obsahuje mnoho dobrodružných prvků ve stylu Indiany Jonese (ten v té době již existoval). Důkazem obou tvrzení jsou ostatně jména producenta Stevena Spielberga (režisér filmů *Indiana Jones 1 – 4*) a scenáristy Chrise Columbuse, režiséra prvních dvou dílů Harryho Pottera (*Kámen mudrců, Tajemná komnata*). Na dílo

⁸³ *Sherlock Holmes (2009)*, 20. minuta.

⁸⁴ Tamtéž, 20. minuta.

⁸⁵ *Sherlock Holmes (2009)*, 13. minuta.

J. K. Rowlingové, které je ovšem o dvanáct let mladší, ostatně dává vzpomenout také složení hlavních hrdinů. Odklon od Doylova kánonu je v tomto snímku režiséra Barryho Levinsona (*Rain Man, Dobré ráno, Vietname*) jasně patrný i pro méně znalé. Watson a Holmes se zde potkávají jako studenti na univerzitě⁸⁶ a rozhodnou se přijít na kloub několika záhadným úmrtím, jež ji postihla. Sekta stoupců egyptského boha Osirise své nepřátele odstraňuje na první pohled velmi nenápadně – speciálním roztokem, který obětím vyvolává halucinace. Jednou z jejích obětí je navíc profesor, který na jinak chlapecké univerzitě žije se svou vnučkou. A právě ta se stane třetí členkou party. Holmes se do ní navíc zamiluje, což je opět v rozporu s kánonem. Podle Doylea ho totiž okouzila pouze jediná žena. Ta, která ho přelstila. Irena Adlerová, o níž Holmes po *Skandálu v Čechách* hovořil pouze jako o ženě všech žen.⁸⁷ Navíc je tu odvyprávěn také původ profesora Moriartyho – ale to vyjde najevo až během závěrečných titulků filmu. Holmes zde od svého nového přítele Watsona také dostane darem svou první dýmku, dojde též na (nikoliv první) setkání s Lestradem a na univerzitě se vyučuje šerm.

Ačkoliv se jedná o film, v němž se Holmes a Watson poznávají jako studenti univerzity, tedy jako mladí muži kolem osmnácti let (přičemž Watson je o něco mladší), jeho překlad pracuje se skutečností, že i zde si oba vykájí. V tomto případě se vzhledem k jejich mladému věku a k tomu, že jsou zde spolužáky, ovšem tykání přímo nabízí. Může zde ovšem hrát roli tradice britských univerzit a gentlemanství (ve filmu se totiž takto uctivě oslovují všichni studenti), ale možná také přihlédnutí k tomu, že v Doylových povídkách i v pracích jiných autorů (kromě již zmíněného Golembowicze), si oba dospělí muži, přestože jsou nejlepší přátelé, vykájí. Film sice řeší alternativní (nekanonické) události prvního setkání Holmese a Watsona, ale právě proto to může být jedním z faktorů. V britském seriálu *Sherlock* si oba muži naopak nejen tykají, ale také se oslovují křestními jmény. Protože se ale jedná o moderní adaptaci zasazenou do 21. století, byl by v tomto případě nezvyklý spíše opak. V tomto případě je ovšem řeč pouze o dabingové verzi České televize v překladu Veroniky Kvapilové a Petra Putny. Ve druhé dabingové verzi (všechny díly kromě *Přízračné nevěsty*) vyrobené AXN si vykájí, totéž platí i o třetí verzi, vysílané na FilmBoxu (první tři série). V obou případech překládala Šárka Bartesová.⁸⁸ K volbě vykání ji mohl vést zvyk, tradice.

---

86 Přičemž doktor Watson jako by tehdy ještě neexistujícímu Harrymu Potterovi z oka vypadl.

87 DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese*, str. 201.

88 Informace o dabingu jsou dostupné na serveru dabingforum.cz zde: <https://dabingforum.cz/viewtopic.php?f=2&t=12625&hilit=sherlock>

Tvůrci filmu ovšem nechtějí vytvářet nový kánon. V závěrečných titulcích filmu uvádějí, že Doylea chovají ve velké úctě a s přihlédnutím k této skutečnosti se jedná jen o pouhé úvahy o tom, jak to mohlo být.

Roli Holmese ve snímku ztvárnil Nicholas Rowe.

4.5.1 Shrnutí

Všechna výše řešená podání Sherlocka Holmese mají několik společných bodů, které nejsou (až na výjimky) porušovány. Jedním je vztah Holmese k policii, zejména ke Scotland Yardu. Dalším je Holmesova zdvořilost, hlavně k Watsonovi, jehož pravidelně napříč adaptacemi oslovuje „můj milý příteli“ či „můj drahý Watsone.“ Jelikož Doyle vytvořil Watsona jako člověka, který je Holmesovi skutečně nejbližší a navíc je jeho jediným přítelem (s možnou výjimkou v inspektoru Lestradovi), je to nejspíše způsobeno právě tímto. Nakonec je tu vykání, které může být dané jednak jejich vzájemnou úctou, jednak dobou, tedy přelomem 19. a 20. století. Ostatně vykají si také Dupin a jeho bezejmenný kronikář, a o Herculu Poirotovi a kapitánu Hastingsovi platí totéž. Doyleův Holmes je ovšem zdvořilý také k ženám. Rozhodně je nijak neuráží, je vůči nim velmi šarmantní, dbá na to, aby neranil jejich city a upozorňuje na jejich eleganci, je tedy také všímavý i v tomto ohledu.

4.6 Mr. Holmes

Do zcela opačného období Holmesova života dává nahlédnout román Mitche Cullina *Mr. Holmes (A Slight Trick of the Mind, 2005, česky 2015)* a jeho stejnojmenná filmová adaptace v hlavní roli s Ianem McKellenem. Jejich děj se odehrává dokonce až po druhé světové válce, v roce 1947. Holmesovi je devadesát tři let, žije v Sussexu, věnuje se včelařství, bojuje s neduhy stáří – zejména se selhávající pamětí a žije sám – tedy až na svou hospodyně a jejího malého syna, se kterým si vytvoří překvapivě hluboký citový – otcovský – vztah. Takto silné city si nevytvořil ani ke skupině „malých příležitostných detektivů z Baker Street“ (Baker Street Irregulars), skupině malých a dospívajících chlapců, kteří se vyznali v londýnských ulicích. Holmes je do akce nasadil hned ve dvou svých prvních případech, ve *Studii v šarlatové* a ve *Znamení čtyř*, její členové se průběžně objevují i v dalších příbězích. Tato parta kluků uměla být nenápadná a dostala se tam, kam Holmes nemohl. Za dobře odvedenou práci je za odměnu čekal nějaký ten šilink.⁸⁹

---

⁸⁹ Dětská série *Sherlock Holmes a příležitostní malí detektivové z Baker Street* autorů Michaela Citrina a Tracy Mark ovšem okrajově řeší možné Holmesovo otčoství. Mohl by být rodičem Wigginse, vedoucího party.

První zajímavostí románu *Mr. Holmes* je věk jeho hlavního aktéra. Doyle totiž nikdy přesně nespécifikoval, kdy se Holmes narodil a jeho stáří tedy bylo možno odhadovat jen přibližně a jisté bylo vlastně jen to, že je o sedm let mladší než jeho bratr Mycroft. Skalní fanoušci ovšem v tomto mají jasno. Podle nich přišel na svět 6. ledna roku 1854, tento pomyslný věk tedy v *Mr. Holmesovi* souhlasí. Za toto datum, dnes považované za oficiální, je „zodpovědný“ americký holmesolog Christopher Morley. Ten se při svém bádání řídil několika zmínkami v rámci celého cyklu. V jeho závěru, v *Poslední pokloně*, se o Holmesovi mluví jako o vysokém šedesátníkov⁹⁰. Její děj vrcholí v srpnu 1914, což by odpovídalo roku narození 1854. Pokud se vyhneme komplikacím (tedy že je mu plus mínus šedesát), je tedy jasné, že se narodil dříve než v srpnu. Morley si také všimá, že Holmes dvakrát cituje Shakespearovu hru Večer tříkrálový, konkrétně v *Prázdném domě* a v *Rudém kruhu*.⁹¹ To nemusí znamenat nic jiného, než jen to, že se prostě jedná o jeho oblíbený kus. Jenomže když se detektiv v *Údolí strachu* chová 7. ledna podivně, Morley to připisuje únavě z oslav předchozího dne.⁹² Jak již bylo zmíněno, toto datum je dnes všeobecně přijímáno. Celá jedna kapitola knihy se tomuto tématu věnuje zevrubněji – proniká do pocitů starého muže, který přežil úplně všechny – svou starou hospodyni, svého přítele, bratra a nakonec také onoho chlapce Rogera. Cullin také změnil jeho kuřácké zvyky – Holmes na stará kolena přešel naplno na doutníky. Watson a Holmes se zde oslovují křestními jmény, ale vykají si.⁹³ Nakonec autor dává Holmese v této knize do spojitosti s reálnou historickou osobností – Holmes zmiňuje, že jeho univerzitním profesorem byl C. L. Dodgson, neboli Lewis Carroll, autor Alenky v říši divů.⁹⁴

Příběh románu *Mr. Holmes* je vyprávěn ve třech časových rovinách – kromě té odehrávající se na anglickém venkově, sleduje také vyšetřování starého případu, po němž odešel na odpočinek a jenž zůstal nevyřešen. Tato část děje se odehrává roku 1903 a je vyprávěna Holmesem. Ten ji zpracovává tak, jako to kdysi činil Watson, a navíc je zpočátku nedokončena. K dopsání se Holmes odváží až po klíčové události druhé poloviny knihy, kterou je chlapcova smrt. Jedná se tak o detektivovu třetí beletristickou práci. Jeho předešlé dva záznamy do kroniky případů jsou zmíněny v začátku práce. Z jím publikovaných vědeckých studií je často zmiňována ta s názvem *O rozdílnosti popelů z různých druhů tabáku*, pojednávající o odlišnostech 140

---

90 „Byl to vysoký, vyzáblý šedesátník...“ Nicméně Holmes zde v tento moment stále vystupuje v přestrojení, proto se o něm mluví jako i Iroameričanovi. DOYLE, Arthur Conan. *Poslední poklona Sherlocka Holmese*, str. 174.

91 REDMOND, Christoper. *Sherlock Holmes Handbook: Second Edition*, str. 273, KLINGER, Leslie S. *The New Annotated Sherlock Holmes*. Dostupné přes Google Books.

92 Zdrojový článek je dostupný z https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/holmes-slavi-160-let-kteremu-herci-padla-role-slavneho-detektiva-nejlepe.A140105_142043_ln_kultura_vsv.

93 CULLIN, Mitch. *Mr. Holmes*, str. 28.

94 Tamtéž, str. 235.

druhů tabákového popela, jejichž znalost je podle Holmese často klíčová v soudních přelíčeních i pro samotné odhalení pachatele.⁹⁵

Dalším dějovým obloukem je Holmesova cesta do Japonska, do něhož se vydal, aby našel vzácné léčivé rostliny, mající schopnost prodloužit lidský život. Tyto vlastnosti autor přisoudil žlutodřevu pepnému. Japonsko je ale zničeno dopadem atomových bomb. Zatímco Holmes všude kolem sebe vidí jen zoufalství, jeho japonský průvodce se stále nemůže vyrovnat se záhadným dávným zmizením svého otce, který Holmese kdysi kontaktoval. Jenomže Holmes záznamy o jeho případu zničil. A nyní, po návratu na anglický venkov, se detektiv snaží najít odpověď na ještě jednu otázku – na lásku.

Holmesovo dobrodružství v Japonsku je velmi ojedinělé, detektiv se totiž do zahraničí příliš často nepodíval. Všechny případy, jež pro něj vymyslel Doyle, se odehrály v Anglii a většina pokračovatelů tuto tradici zachovala – výjimky se ale samozřejmě najdou. Český autor Petr Macek poslal Holmese a Watsona na vyšetřování do Prahy v románu *Golemův stín*, do Česka ho zasadil také Rudolf Čechura. Autor již zmíněného román *The Seven-Percent Solution* poslal Holmese na terapii do Vídně, tvůrci snímku *Sherlock Holmes v New Yorku* zase, jak napovídá název, do Spojených států⁹⁶. Období Velkého hiátu (tříleté období Holmesovy „smrti“) se ovšem ze zahraničních cest skládá převážně. Dozvídáme se například, že Holmes procestoval Tibet, byl hostem dalajlámy, procestoval Persii, Mekku a Chartúm, a že jako norský cestoval Sigerson učinil několik pozoruhodných výzkumů.⁹⁷ To vše je ovšem sděleno Watsonovi jen v několika větách. Pohled na Holmesovo stáří je ojedinělý, autor ovšem jako znalec kánonu a člen holmesovské společnosti provádí změny v souladu s Doylovými základy a akceptuje také nově nastolené (a logičtější) skutečnosti, jakými je například trojí manželství doktora Watsona a Holmesův věk. Na některých místech si skutečnosti upravuje podle svých potřeb (oslovování křestními jmény), ale nejde o nic zásadního, tyto změny naopak dodávají kánonu nový rozměr.

5. Závěr

Detektiv Sherlock Holmes zůstává i po téměř století a půl své existence stále inspirací pro spisovatele, scenáristy či autory videoher. Jedním z důvodů je nepochybně nadčasovost této postavy. O tom nejlépe svědčí seriál BBC *Sherlock*, který ho s obrovským úspěchem přenesl do současnosti a získal mu tak mnoho nových fanoušků. Dobrými důkazy jsou také dlouholeté

95 DOYLE, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese*, str. 10. Dostupné online z https://web2.mlp.cz/koweb/00/03/34/76/85/pribehy_sherlocka_holmese.pdf.

96 Stejně jako postavu profesora Moriartyho. Holmese ztvárnil tehdejší představitel Jamese Bonda Roger Moore.

97 DOYLE, Arthur Conan. *Návrat Sherlocka Holmese*, str. 15.

americké seriály *Dr. House (House, M.D., 2004 – 2011)*, jehož titulní postava je Holmesem přímo inspirována, a *Jak prosté (Elementary, 2012 – 2019)*, jenž Holmese přenesl kromě současnosti také do New Yorku. Tvůrci *Sherlocka* Doylův kánon šedesáti příběhů zdařile rozšiřují o velké množství detailů, zejména to platí o vedlejších postavách. Mary Watsonová a Holmesova hospodyně paní Hudsonová mají v původních příbězích opravdu minimum prostoru, ačkoliv paní Hudsonová se sice objevuje často, ale většina její funkce spočívá v uvádění klientů a přípravy jídla. Významnější roli sehraje jen málokdy, například v povídce *Prázdný dům*, kdy ji Holmes zasvětil do svého plánu a pověřil jí ovládnutím figuríny, aby u nepřátel vzbudil podezření, že se nachází ve svém bytě na Baker Street, zatímco ve skutečnosti je ve společnosti Watsona v domě přes ulici, kde na své protivníky čeká. Část životní historie Mary Watsonové (rozené Morstanové) pak sice známe, ale o paní Hudsonové ani Lestradowi (jenž se ovšem také objevuje častěji), toto říct nelze. Seriál z nich činí propracované charaktery s minulostí, ale také s bohatými dějovými oblouky v současnosti, což jim dodává nový rozměr. To, že Doyle stvořil na první pohled jednoduchou, ale ve skutečnosti velmi přitažlivou, (nejen) čtenářsky atraktivní a fascinující postavu, se ostatně ukázalo už za jeho života, když jeho plán Holmese zavraždit sice vyšel, nicméně neměl dlouhého trvání. Uplynulo desetiletí a Holmes byl zpět. Spokojení pak byli čtenáři, nakladatelé a díky tučným šekům nakonec nejspíš i sám Doyle. A přestože Holmes byl inspirován Poeovým Dupinem, byla to právě Doylova postava, která inspirovala autorky a autory detektivek, kteří se na literární scéně objevili až po něm.

Doylovi pokračovatelé, tvůrci literárních pastišů s postavou Holmese, ve velké míře také ctí holmesovský kánon, a nebereme-li v tuto chvíli v potaz různé hříčky či parodie, ani oni se ho nebojí rozšiřovat či lehce upravovat. Pouští se tak například do oprav různých nepřesností, jichž se dopouštěl sám Doyle, zejména se jedná o datace příběhů a z nich vycházející dějové nelogičnosti, jakou je například manželství doktora Watsona (podle Doylea jediné, v průběhu času se ale ustálilo tvrzení, že Watson byl ženatý třikrát, s čímž pracuje Holmesův životopis *Sherlock Holmes z Baker Street* či román Mitche Cullina *Mr. Holmes*). Vzhledem k tomu, že doktor Watson ve svých zápiscích okrajově zmiňuje velké množství případů, které nejsou tak zajímavé, jako jiné, nebo ty, na které ještě neuzrál čas, a že se o mnohých svých minulých úspěších zmiňuje i sám Holmes, docházelo (a stále dochází) k rozšiřování Doylova základu také těmito způsoby. O některých konkrétních případech je řeč ve druhé kapitole. Případ obří krysy ze Sumatry byl literárně zpracován dokonce vícekrát, jednak v románu Alana Vannemana⁹⁸

---

98 Profil knihy na Databázi knih je dostupný z <https://www.databazeknih.cz/knihy/pribehy-sherlocka-holmese-sherlock-holmes-a-obri-krysa-ze-sumatry-35950>. .

Sherlock Holmes a obří krysa ze Sumatry (*Sherlock Holmes and the Giant Rat of Sumatra*, 1999, česky Jota 2002) a jako povídka Johna T. Lescroarta *Dobrodružství s obří krysou ze Sumatry* (*The Adventure of the Giant Rat of Sumatra*, 1997).⁹⁹

Ačkoliv žádné z děl, které nenapsal Arthur Conan Doyle, není považováno za kanonické, velká část se ho drží a do jeho historie a časové osy velmi dobře zapadá. Díla jako *Pyramida hrůzy* jsou pak nekanonická zcela, ale zajímavým a povedeným způsobem odpovídají na otázku „jak by to bylo, kdyby se to odehrálo jinak?“ – v tomto případě konkrétně seznámení Holmese a Watsona už během jejich univerzitních studií. Kniha Jamese Lovegrovea *Sherlock Holmes a myslící stroj* (*Sherlock Holmes: The Thinking Engine*, 2015, česky Omega 2018) pracuje s nápadem, že souboj u Reichenbašských vodopádů přežil i profesor Moriarty a její děj rozvíjí Watsonovu větu z úvodu povídky *Tři studenti*, kdy „shoda okolností, které nehodlám rozvádět,¹⁰⁰“ zavedla Holmes a Watsona do proslulého univerzitního města, z něhož se v knize stává Oxford. Titulní myslící stroj je dílem profesora Quantocka a jeho analytické myšlení se vyrovná nejchytřejším lidem světa. Holmes a stroj soutěží v sérii úkolů, jimiž je vyšetřování zločinů, ale jak už to tak bývá, stroj má vlastní plány.

Na mnou zkoumaných adaptacích mě velmi překvapil rozdílný vztah Sherlocka Holmese k vedlejším postavám, jichž jsem si dříve takto nepovšiml. Doktora Watsona ani paní Hudsonové se tyto změny netýkají, naopak velmi výrazně se proměňuje pozice inspektora Lestrada. Zatímco Holmes v Doylových povídkách má inspektora rád, jako policistu ho uznává a jejich vztah je přátelský, ve verzi BBC se postupně proměňuje, což potvrzuje také přechod z vykání na tykání v jeho průběhu, přičemž tato skutečnost je dána českým překladem vytvořeným pro dabingovou verzi České televize. Ve filmech s Robertem Downeym jr. mezi oběma postavami žádné velké přátelství není. Holmes rozhodně nepovažuje Lestrada za jednoho z nejlepších (právě naopak) a z jeho vztahu k němu jsem získal dojem, že jím dokonce opovrhne. Také bratrský vztah Sherlocka a Mycrofta, který je v povídkách idilický, či alespoň neutrální (když už se spolu oba bratři v zájmu pátrání setkají), prošel u BBC proměnou. Zde je prohlouben zejména událostmi minulosti, jež jsou postupně odhalovány a okořeněny občasnou přítomností jejich rodičů. Bratři spolu sice celkem vycházejí (zejména Mycroft nejednou projeví o mladšího bratra starost), ale také se častěji hádají. Zejména rozdílné postavení Lestrada – ačkoliv výrazné – je skutečností, kterou jsem si dosud neuvědomil.

---

⁹⁹ Česky vyšla jako součást *Velké knihy příběhů Sherlocka Holmese*, ed. Otto Penzler. Knížní klub, 2017. 100 DOYLE, Arthur Conan. *Návrat Sherlocka Holmese*, str. 182.

Samotný Sherlock Holmes je pak postavou, u níž je atraktivní a významná nejen hlavní část jeho života (tedy jeho detektivní, jejíž většinu strávil s Watsonem po boku), ale u níž jsou potenciálně zajímavé i další životní období, Doylem nezobrazená, tedy mládí (s Watsonem se seznámil zhruba v jejich pětadvaceti) a stáří (vzhledem ke kánonu od jeho šedesáti let dále). Ať už se literární či audiovizuální díla vydávají jedním či oním směrem (nebo zaplňují mezery), nečiní tak sice vždy v souladu s kánonem, ale – minimálně ta, s nimiž jsem obeznámen – ryze sherlockovsky a velmi často též zdařile kopírují ducha Doylových textů.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Carreau, Nicolas. *Skutečné životy hrdinů.* Přeložila Helena Beguivinová. Praha: Argo, 2019. ISBN 978-80-257-2833-8.

Cohen, Richard. *How to Write Like Tolstoy: A Journey Into the Mind of Our Greatest Writers.* New York: Random House, 2016. ISBN 978-0-8129-9830-6. Dostupné online z https://books.google.cz/books?id=4B52CgAAQBAJ&pg=PA33&dq=%22Sherrinford+hope%22&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwjxo8esvf_2AhWciv0HHXrAD-0Q6AF6BAgFEAI#v=onepage&q=%22Sherrinford%20hope%22&f=false

Fido, Martin. *Svět Sherlocka Holmese: Fakta a mýty o největším detektivovi všech dob.* Přeložil Jan Sládek. Brno: Jota, 2005. ISBN 80-7217-370-7.

Fořt, Bohumil. *Literární postava: Vývoj a aspekty naratologických zkoumání.* Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. Theoretica & historica. ISBN 978-80-85778-61-8.

Hodrová, Daniela. *...na okraji chaosu...: poetika literárního díla 20. století.* Praha: Torst, 2001. ISBN 80-7215-140-1.

Hrbková, Dominika. *Dvě inscenační podoby hry Jedlíci čokolády.* Olomouc, 2015. Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra divadelních a filmových studií. Bakalářská práce. Vedoucí prof. PhDr. Tatjana Lazorčáková, PhD. Dostupné online z <https://theses.cz/id/as5mrr/15822029>.

Hutcheon, Linda. *Teória adaptácie.* Přeložila Simona Nyitrayová. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2012. ISBN 978-80-7460-027-2.

Klinger, Leslie S. *The New Annotated Sherlock Holmes: The Novels.* New York: W. W. Norton & Co., 2006. ISBN 0-393-05916-2.

Kolich, Tomáš. „Až sem je to pozorování. To ostatní je dedukce.“ *Podoby Sherlocka Holmese v české ilustraci, dramatu a filmu.* Opuscula Historiae Artium / 65, 2016. Dostupné online z https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/136356/1_OpusculaHistoriaeArtium_60-2016-2_3.pdf?sequence=1.

Redmond, Christopher. *Sherlock Holmes Handbook: Second Edition.* Ontario: Dundurn, 2009. ISBN 978-1-55488-446-9.

Rybář, Václav a kol. (moviezone.cz). *Encyklopedie komiksového filmu.* Praha: XYZ, 2020. ISBN 978-80-7597-2.

Markiewicz, Henryk. (Aluze 3/2007). *O literárních kánonech.* Přeložil Libor Martinek. Dostupné online z https://is.muni.cz/el/1421/jaro2010/CJA062/07_studie_markiewicz.pdf

Šklovskij, Viktor Borisovič. *Teorie prózy.* Přeložil Bohumil Mathesius. Praha: Akropolis, 2003. ISBN 80-7304-026-3.

Škvorecký, Josef. *Nápady čtenáře detektivek.* Praha [?]: Interpress, Asociace detektivní a dobrodružné literatury, 1990.

Vyhlička, Petr. *Holmesiana.* Praha: Městská knihovna v Praze, 2014. Dostupné online z <https://search.mlp.cz/cz/titul/holmesiana/4034875/#/getPodobneTituly=deskriptory-eq:934-amp:key-eq:4034875>.

Whittington-Egan, Richard. *Jack the Ripper: The Definitive Casebook.* Gloucestershire: Amberley Publishing Limited, 2013. ISBN (e-publikace): 978-1-4456-1786-2. Dostupné online z https://books.google.cz/books?id=ODaIAwAAQBAJ&pg=PR109&dq=%22joseph+bell%22+%22jack+the+ripper%22&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwiW1tPZu__2AhX0_rsIHeX9BwYQ6AF6BAgFEAI#v=onepage&q=%22joseph%20bell%22%20%22jack%20the%20ripper%22&f=false

Wiendl, Jan (ed.) *Literatura a kánon.* Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Ústav české literatury a literární vědy, 2007. ISBN 978-7308-193-5.

Baring-Gould, William Stuart. *Sherlock Holmes z Baker Street: život největšího detektiva všech dob.* Přeložil Jan Sládek. Brno: Jota, 2006. ISBN 80-7217-449-5.

Cullin, Mitch. *Mr. Holmes.* Přeložila Petra Diestlerová. Praha: Knížní klub, 2015. ISBN 978-80-242-4810-3.

Doyle, Arthur Conan. *Příběhy Sherlocka Holmese.* Přeložili Vladimír Henzl, Jan Zábrana a Zora Wolfová. Praha: Mladá fronta, 1971. Máj (Mladá fronta).

Doyle, Arthur Conan. *Vzpomínky na Sherlocka Holmese.* Přeložil Jan Zábrana. Praha: Mladá fronta, 1972. Máj (Mladá fronta).

Doyle, Arthur Conan. *Návrat Sherlocka Holmese.* Přeložil František Jungwirth. Praha: Mladá fronta, 1973. Máj (Mladá fronta).

Doyle, Arthur Conan. *Údolí strachu.* Přeložili František Gel a Jan Zábrana. Praha: Mladá fronta, 1974. Máj (Mladá fronta).

Doyle, Arthur Conan. *Poslední poklona Sherlocka Holmese.* Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Mladá fronta, 1975. Máj (Mladá fronta).

Penzler, Otto, ed. *Velká kniha příběhů Sherlocka Holmese.* Přeložil kolektiv. Praha: Knížní klub, 2017. ISBN 978-80-242-5931-4.

Arthur Conan Doyle Encyclopedia, The. *Beeton's Christmas Annual.* Dostupné z https://www.arthur-conan-doyle.com/index.php/Beeton%27s_Christmas_Annual

Britannica.com. *C. Auguste Dupin.* Dostupné z <https://www.britannica.com/topic/C-Auguste->

Dupin

Český rozhlas Dvojka. *Rudolf Čechura: Vědecké případy Sherlocka Holmese.* Dostupné z <https://dvojka.rozhlas.cz/rudolf-cechura-vedecke-pripady-sherlocka-holmese-8240775>.

Dabingforum.cz. <https://dabingforum.cz/viewtopic.php?f=2&t=12625&hilit=sherlock> (profil seriálu Sherlock)

Feikusová, Klára. *Muž, který byl Sherlockem Holmesem.* Dostupné z <http://25fps.cz/2014/vrazedna-mista/>.

Fext.cz. *První české překlady příběhů Sherlocka Holmese.* Dostupné z <https://www.fext.cz/cokoliv/sh-prvni-ceske-preklady.htm>.

Rakúsová, Kateřina. *Kdo byl skutečný Sherlock Holmes: Génius, který nesnášel svou literární postavu.* Dostupné z <https://www.dotyk.cz/magazin/sherlock-holmes-pravda-30000105.html>.

Svobodová, Věra. *Holmes slaví 160 let. Kterému herci padla role slavného detektiva nejlépe?* Dostupné z https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/holmes-slavi-160-let-kteremu-herci-padla-role-slavneho-detektiva-nejlepe.A140105_142043_In_kultura_vsv.

Tyler, Adrienne. *Sherlock Holmes' Original John Watson Name Explained (& Why It Changed).* Dostupné z <https://screenrant.com/sherlock-holmes-watson-name-ormand-stracker-change-explained/>.

Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. Internetová jazyková příručka. Kánon. Dostupné online z <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=k%C3%A1non>.

Sherlock Holmes [film]. USA / Německo, 2009. Scénář Simon Kinberg, Anthony Peckham, Michael Robert Johnson. Režie Guy Ritchie.

Sherlock Holmes: Hra stínů [film]. USA, 2011. Scénář Kieran Mulroney, Michele Mulroney. Režie Guy Ritchie.

Sherlock, řada I, epizoda 1, Studie v růžové. Velká Británie, 2010. Scénář Steven Moffat. Režie Paul McGuigan.

Sherlock, řada II, epizoda 1, Skandál v Belgravii. Velká Británie, 2012. Scénář Steven Moffat, Mark Gatiss. Režie Paul McGuigan.

Sherlock, řada III, epizoda 3, Poslední přísaha. Velká Británie, 2014. Scénář Steven Moffat. Režie Nick Hurran.

Sherlock, řada IV, epizoda 3, Poslední případ. Velká Británie, 2017. Scénář Steven Moffat, Mark Gatiss. Režie Benjamin Caron.